

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PRÁVNICKÁ

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

*Historie, současnost a perspektivy
hospodářské a měnové unie v EU*

Zpracoval: Jakub Böhm

Plzeň, 2015

Vloženo oficiální zadání bakalářské práce

Vloženo oficiální zadání bakalářské práce

„Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci zpracoval samostatně, a že jsem vyznačil prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpal způsobem ve vědecké práci obvyklým.“

Plzeň, 28. března 2015

.....

Jakub Böhm

Tímto bych chtěl poděkovat paní Ing. Mgr. Daně Bárkové, Ph.D. za vedení bakalářské práce, poskytování cenných rad a za věnovaný čas.

Obsah

I.	Seznam použitých zkratk	I
II.	Seznam obrázků a tabulek	II
1.	Úvod	1
2.	Integrace do Evropského společenství	2
2. 1.	Metody a stupně mezinárodní ekonomické integrace	2
2. 1. 1.	Mikroekonomická a makroekonomická integrace	3
2. 1. 2.	Všeobecná a sektorová integrace	4
2. 1. 3.	Globální a regionální integrace	4
2. 2.	Historické pokusy o integraci	4
2. 3.	Integrační procesy v poválečném období	6
2. 4.	Evropské společenství uhlí a oceli	6
2. 5.	Evropská integrace od druhé poloviny 50. let do let 60.	7
2. 5. 1.	EURATOM	8
2. 5. 2.	EHS	8
2. 5. 3.	ESVO	9
3.	Rozšiřování Evropského společenství	10
3. 1.	Západní rozšíření	10
3. 2.	Jižní rozšíření	12
3. 3.	Severní rozšíření	13
3. 4.	Východní rozšíření	13
4.	Společná měna	16
4. 1.	Evropský měnový systém	17
4. 1. 1.	Evropská měnová jednotka	18
4. 1. 2.	Mechanismus měnových kurzů	20
4. 1. 3.	Úvěrové mechanismy	21
4. 2.	Euro a cesta k němu	21
4. 2. 1.	Delorova zpráva	22
4. 2. 2.	Smlouva o Evropské unii	23
4. 2. 3.	Dílčí fáze zavádění společné měny	25
5.	Současný stav a perspektiva HMU	31
5. 1.	Evropská unie	31
5. 1. 1.	Budoucnost hospodářské unie	31
5. 2.	Eurozóna	33
5. 2. 1.	Budoucnost měnové unie	33
6.	Závěr	35
	Cizojazyčné resumé	38
	Seznam literatury a odkazů	39
	Přílohy	40

I. Seznam použitých zkratk

- BEF Belgický frank
- CYP Kyperská libra
- DEM Německá marka
- DKK Dánská koruna
- ECB Evropská centrální banka
- ECU Evropská měnová jednotka
- EK Evropská komise
- EMCF Evropský fond měnové spolupráce
- EMI Evropský měnový institut
- EMS Evropský měnový systém
- EMU Hospodářská a měnová unie
- ERM Mechanismus měnových kurzů
- ES Evropská společenství
- ESCB Evropský systém centrálních bank
- ESP Španělská peseta
- ESUO Evropské společenství uhlí a oceli
- ESVO Evropské společenství volného obchodu
- EU Evropská unie
- EUA Evropská účetní jednotka
- Euratom Evropské společenství pro atomovou energii
- FEK Estonská koruna
- FRF Francouzský frank
- GBP Britská libra
- GRD Řecká drachma
- HMU Hospodářská a měnová unie
- IEP Irská libra
- ITL Italská lira
- LTL Litevský litas
- LUF Lucemburský frank
- LVL Lotyšský lat
- MLT Maltská lira
- NLG Nizozemský gulden
- OECD Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj
- OEEC Organizace pro evropskou hospodářskou spolupráci
- PTE Portugalské escudo
- RVHP Rada vzájemné hospodářské pomoci
- SIT Slovinský tolar
- SKK Slovenská koruna

II. Seznam obrázků a tabulek

Obrázek 1: ES 6 (1957)	40
Obrázek 2: ES 9 (1973)	40
Obrázek 3: ES 10 (1981)	41
Obrázek 4: ES 12 (1986)	41
Obrázek 5: EU15 (1995)	42
Obrázek 6: EU25 (2004)	42
Obrázek 7: EU27 (2007)	43
Obrázek 8: EU28 (2013)	43
Obrázek 9: Eurozóna (2015)	44
Obrázek 10: Další možné rozšíření EU	44
Obrázek 11: ESVO (1960)	45

Tabulka 1: Referenda týkající se první vlny rozšíření ES	12
Tabulka 2: Složení měnového koše ECU	19
Tabulka 3: Plán jednotlivých fází zavádění společné měny.....	26
Tabulka 4: Přepočítací koeficienty národních měn na euro	29
Tabulka 5: Přehled evropské integrace	30
Tabulka 6: Vzorová paritní mřížka	46

1. Úvod

Snahy o propojení jednotlivých evropských států do vyššího správního celku se prolínají napříč historií a s nadsázkou by se dalo říct, že se jedná o charakteristický evropský sport, stejně jako je golf typický pro Skotsko.

Každé historické období mělo svojí integrační myšlenku. Na začátku se myšlenky týkaly integrace zejména za účelem získání větší armády a snadnější obrany území před nájezdníky. O pár století později se tyto myšlenky změnily na integraci za účelem udržení míru a o dalších pár století byly tyto myšlenky vytlačeny potřebou nejen ekonomické spolupráce.

Právě s potřebou spolupráce se pojí i posledních (cca) 60 let vývoje procesu evropské integrace. Tento proces byl nastartován roku 1952 v Paříži podpisem smlouvy o založení Evropského společenství uhlí a oceli. Postupem let a transformací se z původně sektorové integrace stala instituce, která denně zasahuje nejen do života více než 500 milionů obyvatel osmadvaceti členských států, ale i zbytku světa. Evropská unie představuje dobrovolně sdružené státy, které se rozhodly společně se podílet na ekonomickém, kulturním a sociálním růstu, na tvorbě společných právních norem a důležitých politik.

Cílem této bakalářské práce je zejména popis historického vývoje, současného stavu a predikci budoucího vývoje současného integračního stádia, kterým je hospodářská a měnová unie v Evropské unii.

První kapitola se bude ve své části zabývat popisem metod k dosažení integrace a rozdílů mezi jednotlivými typy integrací. Ve své druhé části se zaměření na historické pokusy o integraci od středověku až po integrační uskupení v 60. letech dvacátého století.

Druhá kapitola si klade za cíl představit jednotlivé fáze rozšiřování se snahou popsat problémy, které s sebou jednotlivé vlny rozšíření přinesly.

Obsahem třetí kapitoly bude vývoj měnových systémů, společné měny a měnové unie obecně. Od poválečného období, kdy evropské státy nepotřebovaly vlastní společný měnový systém, přes „virtuální“ společnou účetní měnu, až po zavedení reálné společné měny.

Čtvrtá kapitola se kromě popisu současného stavu zaměří i na predikci budoucího vývoje Evropské unie a Eurozóny.

Závěr této bakalářské práce se bude zabývat shrnutím.

2. Integrace do Evropského společenství

2.1. Metody a stupně mezinárodní ekonomické integrace

Nejprve je nutné nadefinovat a vysvětlit, co to vlastně ekonomická integrace je a jaké jsou její stupně a formy.

„Mezinárodní ekonomická integrace je projevem vysokého stupně internacionalizace hospodářského života po 2. světové válce.“¹ To lze vysvětlit jako přerůstání národních ekonomik přes hranice státu a s tím rostoucí potřebu rozšiřovat mezinárodní obchodní vztahy, které propojují národní ekonomiky zúčastněných států.² Konečným cílem tohoto procesu je, aby takto propojené ekonomiky fungovaly jako jedna. Mezi hlavní cíle integračních procesů patří posílení růstu ekonomiky a prosperity státu (ekonomický cíl) a zabránění ozbrojených konfliktů mezi zúčastněnými státy (politický cíl). Ke sloučení národních ekonomik ve vyšší celky lze využít dvou způsobů: způsobu institucionálního (dirigistického) a způsobu funkcionálního (liberálního).

Funkcionální způsob je založen na uvolnění směny mezi členskými státy integračního seskupení. Vůdčí funkce je ponechána širokému trhu, na kterém může zákon nabídky a poptávky volně fungovat bez zásahů států. Státní orgány v zásadě jen odstraňují překážky volnému působení tržních mechanismů.³

Institucionální způsob je oproti tomu „řízen shora“ pomocí regulace od státních či nadstátních orgánů. Při tomto způsobu je potřeba koordinace hospodářských politik členských států. Tím se zabývá autoritativní nadstátní orgán daného společenství, který zároveň disponuje částí suverénních práv zúčastněných států a jehož hlavní funkcí je kontrola a odstraňování obchodních restrikcí, politika zaměstnanosti, kontrola rovnováhy a převoditelnosti měn, atd.³

Existují i další kritéria pro rozdělení integračních procesů. Podle úrovně propojení zúčastněných subjektů rozlišujeme integraci mikroekonomickou a makroekonomickou. Na základě rozsahu integrace rozlišujeme integraci sektorovou a všeobecnou. Podle teritoria, kterého se integrace týká, rozlišujeme integraci regionální a globální.³

Všechny uvedené integrační formy rozšiřují hospodářský prostor. Díky tomu lze optimalizovat využití výrobního kapitálu v čase a prostoru.

¹ Kunešová a Mrkvan (2005), s. 10

² Kunešová a Mrkvan (2005), s. 9

³ Kunešová a Mrkvan (2005), s. 11

2. 1. 1. Mikroekonomická a makroekonomická integrace

Mikroekonomická integrace probíhá na úrovni podniků vesměs pomocí funkcionalistického způsobu a může mít více forem. Může se jednat o výměnu informací mezi firmami, společný servis, vývoj a výzkum nebo i jejich sloučení do nadnárodní společnosti. Podniky takto jednají pouze na základě vlastních zájmů. Nicméně tato integrace je klíčová pro integrační proces, protože vytváří základ pro integraci makroekonomickou. Úlohou států je vytvářet vhodné prostřední pro mikrointegrační procesy např. tvorbou vhodné legislativy, aj.

Makroekonomická integrace je spojování národních ekonomik do jedné nadnárodní. Probíhá institucionálním způsobem na základě smluv a dohod. Vlády reagují na impulsy z mikroekonomického prostředí (rozvoj nových technologií, dělba práce, aj.) a kvitují kladné ohlasy. Podle úrovně propojení lze makroekonomickou integraci rozdělit na pět úrovní.⁴

- **Oblast volného obchodu** - mezi členskými státy jsou zrušena cla a kvóty, ale každý členský stát si sám upravuje celní tarif vůči nečlenským státům.
- **Celní unie** - země, mezi kterými je vytvořena oblast volného obchodu, přijmou společnou celní a hospodářskou politiku vůči nečlenským zemím.
- **Společný trh** - mezi členskými státy jsou zrušeny nejen cla a kvóty, ale i zákazy omezující výrobní faktory. Nastává stav uplatňování takzvaných „čtyř svobod“. To je volný pohyb osob, zboží, služeb a kapitálu.
- **Hospodářská a měnová unie** - rozšiřuje předchozí stupeň o sjednocení hospodářských politik členských států, zejména za účelem odstranění diskriminace z důvodu rozdílných politik členských zemí. Jsou vytvořeny společné nadnárodní orgány a instituce. Zároveň se předpokládá sjednocení měnových politik, které je nezbytné pro zavedení společné měny.
- **Úplná ekonomická unie** - ke čtvrtému stupni se přidává i integrace politická a vzniká tak nadnárodní celek, který se zabývá společnou hospodářskou, měnovou, rozpočtovou a důchodovou politikou. Tento nadnárodní celek má společné nejvyšší zákonodárné, výkonné a soudní orgány.

⁴ Šrein (2008), s. 134-135

2. 1. 2. Všeobecná a sektorová integrace

Při sektorové integraci se sjednocují pouze určitá průmyslová odvětví, např. Evropské společenství uhlí a oceli (ESUO)⁵. Tato integrace není předstupněm všeobecné integrace a může způsobovat kolize mezi integrovanými subjekty, které řídí nadnárodní orgány, a neintegrovanými subjekty, které podléhají národním vládám. Z tohoto důvodu je vhodnější, aby integrační procesy od začátku probíhaly jako integrace všeobecná.

2. 1. 3. Globální a regionální integrace

Regionální integrace znamená propojení ekonomik sousedních států do jednoho nadnárodního trhu. Díky tomuto procesu lze mezi jednotlivými státy odstranit ekonomické bariéry, které mohou být zachovány nebo dokonce vytvořeny ve vztahu vůči nečlenským státům.

„Globální integrace znamená proces vytváření jednotného celosvětového komplexu, což je však zatím pouze teoretický model.“⁶

2. 2. Historické pokusy o integraci

Různé snahy o integraci provázejí evropské státy napříč historií, vesměs od počátku evropské civilizace.

Ve středověku převažoval jako důvod k integraci zaručení bezpečnosti a posílení obranyschopnosti křesťanských zemí. Mezi prvními se možností institucionální spolupráce zabýval francouzský právník a reformátor Pierre Dubois (1250-1320). Jeho návrh obsahoval myšlenku vzniku stálého shromáždění šlechticů, které mělo po společných diskusích s panovníky bránit vzniku konfliktů. Motivem návrhu bylo zajištění větší politické a vojenské homogenity na evropských územích ohrožovaných častějšími arabskými nájezdy. Další osobností, jejímž motivem byly bezpečnostní záruky, byl český král Jiří z Poděbrad (1420-1471). Jeho záměrem bylo vytvořit „Unii evropských států“, která by měla společný legislativní orgán a soudní dvůr. V sedmnáctém století předpokládal nevyhnutelnost evropské federace Maximilien de Béthune, vévoda ze Sully (1560-1641), jenž se jako diplomat podílel na mírových jednáních v době

⁵ viz.: kapitola 2. 4.

⁶ Kunešová a Mrkvan (2005), s. 14

třicetileté války. Jeho návrh z nutnosti garance bezpečnosti Evropy počítal s vytvořením čtyřicetičlenné rady patnácti evropských křesťanských států.⁷

Vedle politiků se v novověku touto myšlenkou začali zabývat také filozofové a církevní myslitelé. Díky tomuto rozšíření se vedle obranných příčin začaly objevovat důvody, které spočívaly v potřebě reprezentovat různé politické zájmy v nadnárodním společenství. Zastupitelský princip zohledňoval stále více se rozvíjející ideu parlamentarismu. Příkladem tohoto modelu může být návrh Angličana Williama Penna (1644-1718) z konce sedmnáctého století. Jeho návrh počítal s vytvořením evropského parlamentu, ve kterém by se podíl hlasů členských zemí zakládal na jejich ekonomickém výkonu a zároveň počítal s dvoutřetinovou většinou potřebnou pro přijetí rozhodnutí. Dalším významným návrhem byl koncept ze začátku osmnáctého století, s nímž přišel katolický myslitel a diplomat Charles-Irénée Castel de Saint-Pierre (1658-1743). Jeho plán nazvaný „Konfederace evropských panovníků“ byl založen na konfедераčním principu. Základní myšlenkou bylo jeho vlastní přesvědčení, že je v Evropě nedostatek bilaterálních smluv řešících její bezpečnost. Konfederace měla vytvářet závazek věčného spojenectví a napomáhat k řešení konfliktů pouze mírovou cestou. Finanční prostředky na hrazení nákladů společné obrany měly být získávány z příspěvků, kterými by členské země přispívaly na základě jejich ekonomické prosperity. Saint-Pierre zároveň obdařil konfederaci pravomocí trestat členy v případě spáchání přestupku.⁸

V devatenáctém století byly myšlenky evropské jednoty výrazně ovlivněny průmyslovou revolucí. Proces industrializace a rychlý rozvoj komunikačních prostředků vedly k potřebě mezinárodní spolupráce v oblasti technologické unifikace. Industrializace zároveň vedla ke vzniku prvních sektorově orientovaných organizací - například roku 1874 Poštovní unie z roku 1874 či o rok později unie telegrafní. Konec první světové války přispěl k růstu mezinárodních obchodů. Rozvoj obchodu se ukázal jako užitečný nástroj proti hospodářské krizi a rostoucí nezaměstnanosti. S rozvojem mezinárodní spolupráce došlo k podpisu prvních konkrétních dohod, například k založení Mezinárodního ocelářského kartelu v roce 1926. I přes rostoucí význam ekonomické spolupráce nedošlo k úplnému odstranění názorů na preferování a ochranu národních

⁷ Fiala (2003), s. 32

⁸ Fiala (2003), s. 33

ekonomik. Například Velká Británie v roce 1931 vydala opatření, které zavádělo preferenční dovoz ze zemí Commonwealthu.

2. 3. Integrační procesy v poválečném období

Druhá světová válka ukázala, že jednotlivé státy nejsou schopny se účinně a rychle bránit proti případnému agresorovi. Stejně tak ukázala, že vytvoření koalice, která je schopná pomoci napadeným státům, trvá příliš dlouho. Tato dvě zjištění měla za následek, že myšlenka spojené Evropy si začala nacházet cestu ke stále většímu množství profederálních organizací.

Nepřímým důsledkem angažování těchto hnutí bylo založení Rady Evropy v roce 1949. Rada měla za úkol vytvořit podmínky pro umožnění vzniku spojené Evropy. Zabývala se zejména rozvojem spolupráce v oblastech ekonomie, politiky, kultury ale i v sociální oblasti. Radě Evropy bohužel chyběly potřebné pravomoci pro vyřešení naléhavých problémů v oblasti ekonomie a politiky. Evropské země ovšem nebyly připraveny vzdát se části své suverenity. V zemích zasažených 2. světovou válkou totiž po jejím skončení rostlo národní cítění a s ním obavy o zachování samostatnosti.⁹

Prvním integračním úspěchem po 2. světové válce bylo vytvoření BENELUXU. Jednalo se o regionální integraci, která slučovala Belgii, Nizozemsko a Lucembursko. Smlouva o vytvoření této unie byla státy odsouhlasena již v roce 1944 a v platnost vstoupila první čtvrtletí roku 1948. Benelux od začátku fungoval jako celní unie se snahou rozvíjet vzájemný obchod mezi členskými zeměmi. Státy z této celní unie patřily mezi zakládající členy dalších integračních uskupení, Evropského sdružení uhlí a oceli a Evropského hospodářského společenství.

2. 4. Evropské společenství uhlí a oceli

Na počátku 50. let byla vytvořena první nadnárodní organizace, která měla pravomoci vůči zúčastněným státům. Touto organizací bylo Evropské společenství uhlí a oceli (ESUO). Po konci druhé světové války chtěla Francie získat přístup k německému těžebnímu průmyslu v oblasti Porúří, který Německu umožnil se vyzbrojit na obě světové války. Důležitou otázkou bylo, jak přístup získat a nebyť zároveň závislý na německé vládě. Z tohoto důvodu Francie trvala

⁹ Kunešová a Mrkvan (2005), s. 14

na tom, aby se Porúří stalo územím, nad kterým nemá kontrolu německá vláda. To se ovšem nesetkalo s pochopením ze strany Němců.

Po složitých vyjednáváních byla nalezena shoda nad projektem ESUO, který byl založen podle Schumanova plánu z roku 1950. Ten počítal s vytvořením organizace, která by spravovala francouzsko-německé ocelové a uhelné zdroje, která by zrušila cla a další omezení na trhu s uhlím a ocelí, a která by v poslední fázi vytvořila společný trh s výrobky z těchto komodit. I když bylo jasné, že se jedná o snahu kontrolovat německý těžební průmysl, vláda SRN plán bez váhání přijala, protože to byla cesta ke zrovnoprávnění Německa. Jednání o konečné podobě smlouvy o ESUO se v dubnu 1951 v Paříži zúčastnily všechny země Západní Evropy, ale jen šest jich dohodu o propojení těžebního průmyslu podepsalo.¹⁰

Vedle Francie a Německa návrh podepsaly ještě Belgie, Itálie, Lucembursko a Nizozemsko. Itálie, jakožto bývalý člen Osy, podepsala ze stejných důvodů jako Německo - také chtěla mít možnost zasahovat do dění v Evropě.

ESUO vzniklo jako sektorová integrace. Smlouva na 50 let vstoupila v platnost 27. 7. 1952.

2. 5. Evropská integrace od druhé poloviny 50. let do let 60.

V druhé polovině 50. let v Evropě vznikly dvě rozdílné myšlenky dalšího postupu v integraci. Britská myšlenka na vytvoření volného pásma obchodu a francouzsko-německá myšlenka společného trhu.

Základem pro francouzsko-německou myšlenku se mělo stát šest nejvyspělejších zemí, které by mezi sebou vytvořily celní unii a později společný trh, jenž by zaručoval neomezený pohyb kapitálu, osob a služeb. Toto společenství mělo být vytvořeno na základě institucionální metody integrace. Pro Velkou Británii byla tato myšlenka politicky neakceptovatelná, a proto navrhovala vytvoření pásma volného obchodu. To lze vytvořit bez toho, aby se koloniální velmoc vzdala byť jen zlomku svých pravomocí ve prospěch nadstátních orgánů.

Roku 1957 v Římě podepsalo všech šest členských zemí ESUO tzv. Římskou smlouvu, která byla rozdělená na dvě části: „Smlouvu o vzniku Evropského společenství pro atomovou bezpečnost (Euratom)“ a „Smlouvu

¹⁰ PLECHANOVÁ, Běla. 1950-1957. In: *Euroskop.cz* [online]. Neuvedeno [cit. 2015-02-02]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/8885/sekce/1950-1957/>

o vzniku Evropského hospodářského společenství (EHS)¹¹. Smlouvy na dobu neurčitou vstoupily v platnost na začátku roku 1958.

2. 5. 1. EURATOM

Euratom měl za úkol vytvořit společný trh s radioaktivními materiály a zajistit jejich mírové využívání. Smlouva zavedla společnou strategii pro investování do jaderné energie. Strategie se týkala hlavně rozvoje infrastruktury a výměny technických informací. Díky této smlouvě dostaly evropské země, které se chtěly zabývat rozvojem jaderného programu možnost, se na něm podílet s týmy z ostatních zemí. Další součástí smlouvy bylo vytvoření kontrolních mechanismů směřovaných k civilnímu využití jaderné energie.¹²

2. 5. 2. EHS

Cílem EHS bylo v období dvanácti až patnácti let vytvořit společný trh, na kterém by byly realizovány tzv. čtyři svobody - volný pohyb kapitálu, osob, služeb a zboží.

Projekt EHS byl pro všechny členské země shledán atraktivním, jak z hlediska ekonomického, tak z hlediska politického.

Například pro SRN to byla příležitost jak vstoupit do demokratické společnosti a politicky se očistit, německému průmyslu toto členství otevřelo přístup na větší trh. Francie měla silný zájem proniknout na společný zemědělský trh a zároveň z historického hlediska měla zájem vytvořit instituci, ve které by bylo Německo ekonomicky a politicky vázané na své partnery. Země Beneluxu, zvyklé na užší spolupráci, a Itálie tento projekt také vítaly s nadšením.¹³

Od července roku 1968 se změnilo vzájemné fungování EHS na celní unii. Došlo ke zrušení všech cel mezi zúčastněnými státy a vůči nečlenským zemím byla přijata společná celní politika. Cla byla ve skutečnosti rušena nadvakrát, v červenci 1968 byla zrušena pro průmyslové výrobky a v lednu 1970 se zrušila pro výrobky zemědělské.

V roce 1967 byla přijata Slučovací smlouva, která vytvářela společnou radu pro ESUO, EHS a Euratom. Po přijetí této smlouvy se pro takto sloučené organizace začal používat název Evropská společenství.

¹¹ Kunešová a Mrkvan (2005), s. 16

¹² Fiala (2003), s. 66

¹³ Kunešová a Mrkvan (2005), s. 16

2. 5. 3. ESVO

Paralelně s EHS se v 60. letech v Evropě rozvíjelo integrační spojení, které navrhovala Velká Británie a které nebylo tak úzce propojeno. V lednu 1960 došlo ve Stockholmu k podpisu zakládající dohody Evropského sdružení volného obchodu (ESVO). Dohoda vstoupila v platnost o čtyři měsíce později. Hlavním iniciátorem byla již zmíněná Velká Británie, mezi další zakládající členy patřilo Dánsko, Norsko, Portugalsko, Rakousko, Švédsko a Švýcarsko. Roku 1961 se připojilo i Finsko, které ale mělo zvláštní status pozorovatele RVHP.

Ve smlouvě o ESVO bylo předpokládáno, že se do deseti let podaří vybudovat pásmo volného obchodu mezi členskými zeměmi. Toto pásmo se však mělo týkat pouze průmyslových výrobků. Pro zemědělské produkty se měly uzavřít dvoustranné smlouvy mezi členy.

Pásmo volného obchodu s průmyslovými výrobky bylo mezi členy ESVO realizováno v roce 1966 a na rozdíl od EHS nemělo ESVO žádné nadstátní řídicí orgány.

3. Rozšiřování Evropského společenství

Na přelomu 50. a 60. let dvacátého století se v Evropě zformovala dvě státní společenství, která plnila velmi podobnou funkci. Na jedné straně EHS (*Obrázek 1*) ve kterém byly státy sympatizující s francouzsko-německým návrhem na vytvoření společného trhu a celní unie, a které se kvůli tomu dobrovolně vzdaly části svých pravomocí týkajících se celní politiky. Na straně druhé ESVO (*Obrázek 11*), ve kterém byly sdruženy státy sympatizující s britskou myšlenkou na vytvoření pásma volného obchodu, kde nebylo potřeba, aby se státy vzdávaly svých celních pravomocí.

Obě sdružení se během uskutečňování vlastních cílů musela potýkat s problémy týkajícími se zejména změn počtu členů. V případě EHS se jednalo o zájem nečlenských států o přijetí do EHS. ESVO se potýkalo s opačným problémem, členské státy projevovaly zájem o přestoupení do EHS. Do EHS chtěly přistoupit i státy, které se neúčastnily jednání o vzniku EHS nebo o vzniku ESVO.

Rozšiřování Evropských společenství, dnes Evropské unie, se uskutečnilo v několika vlnách. Lze od sebe rozlišit Západní rozšíření z roku 1973 o Velkou Británii, Irsko a Dánsko, Jižní rozšíření z let 1981 a 1986 o Řecko, Španělsko a Portugalsko, Severní rozšíření z roku 1995 o Finsko, Rakousko a Švédsko. V roce 2004 došlo k poslední vlně v podobě Východního rozšíření, během kterého přistoupilo deset zemí střední a východní Evropy. Po těchto čtyřech velkých rozšířeních proběhly ještě další dvě menší rozšíření. V roce 2007 přistoupily Bulharsko a Rumunsko a v roce 2013 přistoupilo jako zatím poslední stát Chorvatsko.

3. 1. Západní rozšíření

Samotný proces rozšiřování byl zahájen v roce 1961 s Velkou Británií, Dánskem a Irskem. O rok později se k jednání připojilo i Norsko.

Velké Británii se myšlenka EHS od počátku nezamlouvala a z tohoto důvodu se v roce 1960 podílela na vzniku vlastního integračního uskupení. Po roce fungování ESVO však došlo k zásadnímu přehodnocení britské zahraniční politiky. Model, ve kterém Británie hrála důležitou roli spojovatele mezi Evropou, Commonwealthem a Spojenými státy, přežil svojí užitečností a pozice Británie kvůli tomu slábla. Suezská krize a ztráta zámořských kolonií oslabilu britskou ekonomiku, která se díky uzavření v ESVO nemohla těšit výhodám rostoucího

vnitroevropského obchodu. Slábnoucí ekonomika a rostoucí nezaměstnanost donutily změnit názor britské vlády na EHS. Ta byla nucena uznat, že EHS je úspěšné a členství v něm Británii posílí a zajistí odbytiště pro britské výrobky.¹⁴ Tato změna názoru vyústila v podání žádosti o přistoupení k Evropskému společenství. Bezprostředně po podání britské žádosti podaly své žádosti o členství i Irsko a Dánsko.

K překvapení všech však na začátku roku 1963 Francie za docela výmluvných důvodů vetovala britskou žádost o členství v EHS¹⁵. Nevyloučila tím ale možnost, aby se Británie stala členem EHS později. V roce 1967 Británie svoji žádost zopakovala. Společně o členství znovu zažádalo i Dánsko, Irsko a Norsko. Jenže francouzský prezident de Gaulle opět vetoval britskou žádost a jednání byla opět ukončena.

Výsledky jednání s Velkou Británií byly důležité pro ostatní státy, které s Británií žádaly o přistoupení. Irský, dánský a norský názor na evropskou integraci byl velmi ovlivňován právě díky vazbám na Velkou Británii. Členství v ES pro ně bylo možností, jak se zbavit historických vazeb na Británii, ale zároveň si s ní udržet obchodní vztahy, být v regionálně širším uskupení. Po francouzských letech tyto státy stáhly svoje žádosti o členství.

Po demisi francouzského prezidenta de Gaulla v dubnu 1969 došlo ke změně francouzského názoru a na začátku roku 1973 se po referendech v přistupujících zemích ES rozšířilo o Velkou Británii, Irsko a Dánsko (*Obrázek 2*). Norsko nepřistoupilo kvůli odmítavému výsledku referenda mezi občany, jak ukazuje následující tabulka.

Toto rozšíření bývá někdy označováno jako severní, ale vzhledem k pozdějšímu přistoupení skandinávských států je vhodnější jej označit jako rozšíření západní. Mezi rozšířením a podepsáním smlouvy o založení ESUO - prvního pokusu o evropskou integraci, uplynulo něco málo přes 20 let. Důvodem tohoto odstupu byla zejména rozdílnost názorů mezi Francií, Německem a Velkou Británií. Tento rozdílný názor je patrný dodnes. Určitým způsobem k tomu

¹⁴ Kaniok (2003), s. 34

¹⁵ Francouzský prezident de Gaulle prohlásil, že Británie je díky své ostrovní izolaci neevropskou velmocí a že tato izolace z ní dělá námořní stát, který je společnými trhy propojen se vzdálenými zeměmi. Ve svém prohlášení zkritizoval i složení britských průmyslových a obchodních aktivit, ve kterých zemědělská výroba představovala jen nepatrnou část.

přispěla i Velká Británie, která jako bývalá koloniální velmoc měla v Evropě zvláštní postavení, kterého se nechtěla vzdát.

Tabulka 1: Referenda týkající se první vlny rozšíření ES

Stát	Rok	Předmět referenda	Účast (%)	Pro (%)	Proti (%)
Francie	1972	Rozšíření ES o Velkou Británii, Dánsko, Irsko a Norsko	61	68	32
Irsko	1972	Přistoupení k ES	70	83	17
Norsko	1972	Přistoupení k ES	78	47	53
Dánsko	1972	Přistoupení k ES	90	63	37

16

3. 2. Jižní rozšíření

Po pádu nedemokratických režimů v Portugalsku, Španělsku a Řecku se Evropská společenství musela vypořádat s úplně jinou výzvou než v případě prvního rozšíření. Státy jižního rozšíření byly oproti státům ze západního rozšíření politicky a ekonomicky nestabilní.

Situaci Řecka navíc komplikovalo jeho umístění na Balkáně: blízkost komunistických zemí na severní hranici a Turecko se svým nepřátelským postojem na hranici východní. I přesto byla zahájena přístupová jednání, která vyvrcholila podpisem Athénské dohody v květnu 1979. Přístupová dohoda s platností od začátku roku 1981 hladce prošla ratifikací nejen v řeckém parlamentu, ale i parlamenty devíti členských států. (Obrázek 3)

V roce 1974 padl v Portugalsku diktátorský režim, který zemi vládl posledních padesát let. Přerod v demokratickou formu vlády byl komplikací pro přístupová vyjednávání. Neúspěšný komunistický puč z roku 1975 jen demonstruje vývoj vnitřní politické situace. Navzdory dlouhodobému vládnutí diktatury mělo Portugalsko - na rozdíl od Španělska - mezinárodní kontakty na vyšší úrovni, a to především díky svému členství v mezinárodních organizacích. Patřilo mezi zakládající členy NATO a ESVO a zároveň bylo členem OEEC, později přejmenované na OECD. Ačkoliv portugalská vyjednávání postupovala rychleji než jednání se Španělskem, muselo Portugalsko počkat na ukončení

¹⁶ Kaniok (2003), s. 54

vyjednávání se Španělskem. Společenství nehodlalo rezignovat na své stanovisko přijímat kandidátské státy ve formě geograficky, hospodářsky a politicky homogenní skupiny.

Španělskou žádost o členství obdrželo Společenství v červenci roku 1977 a o dva roky později byla započata přístupová vyjednávání. Po nepodařeném pokusu o státní převrat v roce 1981 byla jednání přerušena do doby, než bude politická situace v zemi opět stabilní.

V červnu 1985 byla podepsaná Smlouva o přistoupení a od 1. 1. 1986 se Portugalsko se Španělskem staly členy Evropského společenství (*Obrázek 4*).

3. 3. Severní rozšíření

Při tomto rozšíření se ke Společenství měly připojit skandinávské státy Finsko, Norsko a Švédsko a středoevropské Rakousko. Rakousko svoji žádost o členství podalo v polovině roku 1989, Švédsko v roce 1991 a v průběhu roku 1992 své žádosti předložily Finsko a Norsko.

Švédsko, které se jako zakládající člen ESVO od 60. let snažilo vyměnit toto členství za členství v ES, si žádost o přistoupení podalo již v roce 1961. O deset let později tuto žádost stáhlo a začalo se soustředit na vytvoření dohody o volném obchodu mezi členy ES a ESVO. V červnu 1990 byly započata jednání o vytvoření Evropského hospodářského prostoru, který měl propojit členy ES a ESVO a který vznikl k 1. 1. 1994. Tímto propojením došlo k uvolnění čtyř základních svobod na celém území hospodářského prostoru.

Přístupová vyjednávání byla uzavřena v březnu 1994, v květnu je pak schválil Evropský parlament a v červnu byla na summitu na řeckém Korfu podepsána Dohoda o přistoupení Finska, Norska, Rakouska a Švédska. V kandidátských státech se pak v rozmezí června až listopadu konala referenda o přistoupení. Všechny země si v referendech odsouhlasily přistoupení; s výjimkou Norska. V něm se zopakovala situace z roku 1972, kdy Norové již jednou členství v ES referendem odmítli.

Dohody o přistoupení k již Evropské unii vstoupily v platnost 1. 1. 1995. (*Obrázek 5*)

3. 4. Východní rozšíření

Východní rozšíření ES/EU bylo nejrozsáhlejší z dosavadních rozšíření, organizačně nejnáročnější a provázely jej největší obavy. Po pádu železné opony

v roce 1989 a novém politickém uspořádání střední a východní Evropy zaujaly země Společenství značně rezervovaný postoj k dalšímu rozšiřování, poté co postkomunistické země projevíly zájem o začlenění do ES/EU.

Pro státy střední a východní Evropy znamenalo členství ve Společenství vrchol transformace do demokratických zemí. Ke zdrženlivosti ES přispělo i nákladné znovusjednocení Německa v roce 1990. Členským státům se zdálo nereálné, že by nově osamostatněné státy mohly v 90. letech dostat všem závazkům plynoucím z plnohodnotného členství. Kvůli těmto obavám Společenství na začátku budování vztahů s těmito státy poskytovalo pomoc při obnově a stabilizaci politické situace a tržního hospodářství.¹⁷

Politický průlom ve vzájemných vztazích nastal při zasedání Evropské rady v Kodani v červnu 1993, na kterém Evropská unie poprvé připustila možnost, aby se státy střední a východní Evropy ucházely o členství. Představitelé členských států se dohodli, že žádost o vstup do EU může podat každý stát, který splňuje podmínky pro členství, tzv. „kodaňská kritéria“. Tyto podmínky v sobě zahrnovaly požadavek na tržní ekonomiku, právní stát, stabilní demokratický systém, dodržování lidských práv, respekt a ochranu menšin a v neposlední řadě přijetí veškerých právních předpisů EU a oddanost cílům hospodářské a měnové unie. Právní základ těchto podmínek je zakotven v článku 49 Smlouvy o Evropské unii, který stanovuje právo evropským státům, které respektují hodnoty EU a zaváží se k jejich ochraně, podat žádost o vstup do EU.

V průběhu 90. let se konala různá zasedání Evropské rady, z nichž nejdůležitější byla zasedání v letech 1997 a 1999. Na zasedání z června 1997 Komise navrhla zahájení vyjednávání se státy tzv. první vlny východního rozšíření (ČR, Estonsko, Kypr, Maďarsko, Polsko a Slovinsko). Tento návrh byl přijat v prosinci téhož roku na zasedání v Lucemburku. Proces vyjednávání byl formálně započat na konci března 1998. Ze zbývajících států střední a východní Evropy se vytvořila druhá vlna rozšíření. Zasedání Rady v prosinci 1999 v Helsinkách však toto rozdělení odsoudilo a byl přijat princip jednotného přístupu ke kandidátským zemím.¹⁸

Rozdělení na lucemburskou skupinu (ČR, Estonsko, Kypr, Maďarsko, Polsko a Slovinsko) a helsinskou skupinu (Bulharsko, Litva, Lotyšsko, Malta, Rumunsko a Slovensko) vzalo na summitu v Nice roku 2000 definitivně za své

¹⁷ Kaniok (2003), s. 139-140

¹⁸ Kaniok (2003), s. 159-163

a v roce 2004 do Evropské unie vstoupilo deset států (Obrázek 6: EU25 (2004)*Obrázek 6*).

Stranou zůstalo Bulharsko a Rumunsko, které společně přistoupily v roce 2007 (*Obrázek 7*).

Poslední rozšíření proběhlo v roce 2013, kdy se k Evropské unii připojilo Chorvatsko jako již 28. člen (*Obrázek 8*).

4. Společná měna

„Evropskou měnovou integraci můžeme rozdělit na čtyři základní etapy:

1. Období mezivládní spolupráce (1958-1970), kdy docházelo pouze ke koordinaci měnových politik v rámci fungování Bretton-woodského měnového systému.
2. Období užší kooperace (1971-1990), kdy došlo k novým integračním aktivitám, které vedly k návrhu prvního plánu na vytvoření společné měny a vytvoření Evropského měnového systému.
3. Období přípravy na zavedení jednotné evropské měny (1990-1998), charakteristické definováním základní koncepce celého projektu HMU a následně jeho postupnou, ale rychlou realizací.
4. Období vzniku HMU a dovršení měnové integrace (1999 až současnost), kdy byla zavedena jednotná měna nejprve bezhotovostně, následně jako platidlo a veškeré kompetence ohledně měnové politiky členských států HMU převzala Evropská centrální banka.¹⁹

Spokojenost se systémem fixních kurzů, tak jak jej zavedl poválečný systém z Bretton-Woods z roku 1944, a jeho preferování před systémem plovoucích kurzů a ekonomické priority zakládajících šesti států Evropského hospodářského společenství (EHS), byly příčinami toho, proč byla ve Smlouvě o EHS z roku 1957 měnová politika pouze oblastí koordinovaného postupu, který měl členskými zeměmi usnadnit vytváření společného trhu (čl. 105 Smlouvy o EHS). Intenzivní obchodní výměna, která měla v rámci společného trhu probíhat, předpokládala režim pevné směnitelnosti měn a také sjednocování cen zemědělských produktů.²⁰

Zájem o měnovou integraci se začal zvyšovat v průběhu 60. let, z důvodu počínající nestability mezinárodního systému a také z potřeby chránit evropské měny před výkyvy amerického dolaru.

Významnou událostí v rozvoji měnové integrace se stal summit hlav států a šéfů vlád konaný v prosinci 1969 v Haagu. Na summitu poprvé zazněly konkrétní návrhy směřující k vytvoření hospodářské a měnové unie. Vznik HMU měl být dalším krokem k prohloubení společného trhu prostřednictvím vytvoření

¹⁹ Lacina a kol. (2007), s. 191-192

²⁰ Sychra (2009), s. 45-46

oblasti, v níž by se zboží, služby, osoby a kapitál pohybovaly volně bez zkreslení. Zkreslení vznikalo právě z důvodu existence měnových kurzů.

Výstupní dokument ze summitu, známý jako Wernerova zpráva, byl zveřejněn v říjnu 1970 a stal se prvním obsáhlým plánem ES na vytvoření hospodářské a měnové unie, která měla být vytvořena do roku 1980. V zásadě šlo o to, najít kompromis mezi dvěma soupeřícími koncepcemi dalšího postupu.

"Economisté", zastánci tzv. korunovační teorie, zastoupeni zejména SRN a Nizozemím, argumentovali tím, že měnová unie má být posledním krokem měnové integrace, protože smysl bude mít, až když dojde k harmonizaci národních ekonomik.

"Monetaristé", zastánci tzv. teorie lokomotivy, naopak namítali, že měnová integrace je základním předpokladem k úspěšné hospodářské integraci. Tato teorie nacházela zastání zejména v Belgii, Francii a Lucembursku.

Důležitou institucionální součástí vytváření HMU byl tzv. „měnový had“, někdy také „had v tunelu“. Tento systém byl schválen v roce 1972 Radou ministrů. Měny sdružené v tomto systému, mohly vzájemně mezi sebou kolísat o $\pm 2,25\%$. Tento cíl měla zajišťovat koordinovaná stabilizační politika. Poměr směnných kurzů mezi jednotlivými měnami se dodržoval i po uvolnění směnných kurzů vůči americkému dolaru roku 1973. Měnový had se však ukázal jako příliš slabý vůči problémům, které vznikaly z prudkých výkyvů jednotlivých měn, takže pouze Spolková republika Německo, Dánsko a země Beneluxu zůstaly po celou dobu v seskupení měnového hada.²¹

Had fungoval do počátku roku 1979, kdy jej nahradil Evropský měnový systém.

4. 1. Evropský měnový systém

Podobně jako u Wernerova plánu, tak i vznik EMS byl provázen nedobrovolným testováním ze strany neklidného vnějšího světa. Měsíc po zavedení tohoto systému došlo v Íránu k převratu, který odstartoval druhý ropný šok. Členské země Společenství musely znovu řešit dilema, jestli nechat růst cen ropy ovlivňovat inflaci, nebo jestli se mají strachovat o hospodářský růst a zaměstnanost, a proto i tolerovat rozpočtovou expanzi.

²¹ Dědek (2008), s. 32-34

Plánovaná struktura EMS zaváděla tři základní prvky: Evropskou měnovou jednotku, mechanismus měnových kursů a úvěrové mechanismy.

4. 1. 1. Evropská měnová jednotka

Příběh této měny se začal psát v dubnu roku 1975. Tehdy byla do záznamů účetních toků Evropského rozvojového fondu implementována tzv. evropská účetní jednotka, EUA. Ta byla definována jako koš složený z členských měn Společenství. Z politického hlediska bylo nemožné, aby účetní knihy Společenství byly nadále vedeny v nestabilním dolaru nebo aby se upřednostňovala jedna konkrétní měna členské země. Ke vzniku také pomohl i tehdejší světový trend oprošťování národních měn od jakékoliv vazby na váhové množství zlata. Řešení na vytvoření peněžního měřítka, ve kterém by byly angažovány hned všechny členské měny, svázané v určitých množstvích do speciální jednotky, bylo tedy dostatečně politicky atraktivní. Později se ukázalo, že toto řešení bylo praktické, protože zprůměrovalo kurzové výkyvy jednotlivých měn, což vedlo k větší stabilitě.²²

Jednotka EUA proto postupně nahrazovala všechny dílčí účetní jednotky. Od roku 1975 byla EUA využívána jako peněžní jednotka Evropským rozvojovým fondem a Evropskou investiční bankou. Od roku 1976 ji ve svých knihách začalo používat též Evropské sdružení uhlí a oceli a od roku 1978 se stala účetní jednotkou v oblasti společného rozpočtu a celní agendy. Nahradila rovněž tzv. evropskou měnovou účetní jednotku, EMUA, která byla v letech 1973-1978 využívána Evropským fondem pro měnovou spolupráci a která se využívala i při stanovování společných agrárních cen v rámci společné zemědělské politiky.²³

Jednotka EUA byla na konci roku 1978 přejmenována na evropskou měnovou jednotku, ECU.

Evropská měnová jednotka představovala koš všech zúčastněných měn a měla pevnou hodnotu složenou z jejich podílů. Národní měny byly v ECU zastoupeny úměrně ke své ekonomické síle, jejich podíl se měnil každých pět let a odpovídal podílu, který měl HDP členské země na celkovém HDP Společenství.²⁴ *Tabulka 2* uvádí poměry složkových měn na počátku EMS a po dvou aktualizacích.

²² Dědek (2008), kap. 2.2.1.

²³ Dědek (2008), s. 58

²⁴ Lacina a kol. (2007), s. 202

Další expanzi složkových měn zastavila Maastrichtská smlouva, která o ECU již přemýšlela jako o budoucí společné měně. Z tohoto důvodu bylo zmrazeno tehdejší složení měnového koše. Toto zmražení bylo vesměs ochranného charakteru, protože se jím odstranila nežádoucí diskontinuita, ke které docházelo při každém přepočítání váhového i obsahového složení koše. Kvůli tomu se součástí koše nestaly měny zemí, které Společenství rozšířily v době, kdy už platila dohoda o trvalém uzamčení ECU. Jmenovitě se jednalo o rakouský šilink, švédskou korunu a finskou marku.²⁵

ECU plnila funkci rezervní měny uvnitř Společenství. Sloužila např. k transakcím mezi centrálními bankami, sestavování rozpočtu, převody ze strukturálních fondů atd. Zároveň sloužila jako nástroj transakcí uvnitř celého EMS.

Rozlišovalo se mezi tzv. oficiální (používaná v EMS), soukromou (bankovní operace) a zelenou (pro zemědělské platby). ECU existovala pouze v bezhotovostní podobě.

Tabulka 2: Složení měnového koše ECU

Měna	Váhové zastoupení (%)				
	17. 9. 1984	21. 9. 1989	13. 3. 1979	17. 9. 1984	21. 9. 1989
BEF	3,85	3,301	9,5	8,5	8,91
DEM	0,719	0,6242	33,0	32,0	30,53
DKK	0,219	0,1976	3,1	2,5	2,7
ESP	-	6,885	-	-	2,7
FRF	1,31	1,332	19,8	19,0	20,79
GBP	0,0878	0,08784	13,6	15,0	11,17
GRD	1,15	1,44	-	1,3	0,49
IEP	0,008781	0,008552	1,1	1,2	1,08
ITL	140,0	151,8	9,5	10,2	7,21
NLG	0,256	0,2198	10,5	10,1	10,21
PTE	-	1,393	-	0,8	0,71

26, 27

²⁵ Dědek (2008), s. 59

²⁶ Lucemburský frank byl sjednocen s frankem belgickým.

²⁷ Lacina a kol. (2007), tab. 5.2 s. 202

4. 1. 2. Mechanismus měnových kurzů

Evropský měnový systém byl zaváděn jako systém, který bude spojovat všechny členské měny Společenství, avšak nenutil jednotlivé země využívat všech dostupných systémových funkcí včetně té nejdůležitější - mechanismu měnových kurzů, zkráceně ERM. Díky tomu byly všechny země začleněny do EMS i přes rozdílné názory na kurzovou politiku.

Názorově se proti sobě postavily dvě skupiny zemí, každá s jinou koncepcí. Francie požadovala, aby do intervenčního centra byla umístěna košová jednotka ECU, naproti tomu Německo požadovalo pokračovat v intervenčních metodách hada postavených na principu paritní mřížky²⁸.

ERM vesměs převzal řešení hada. Kolem každé podílové měny byla vytvořena paritní mřížka, kolem které byla vytyčena pásma přístupných kurzových fluktuací. Francie tím dosáhla svého, protože centrální parity byly prezentovány jako kurzy národních měn vůči ECU. Uspělo však i Německo se svojí koncepcí, neboť intervenční logika paritní mřížky zůstala zachována.

Z hada byla převzata základní šířka pásma s rozpětím $\pm 2,25\%$ od centrální parity. Měny, které se neúčastnily hada, mohly do ERM vstoupit s dočasnou výjimkou širšího flukтуаčního rozmezí $\pm 6\%$. Tuto výjimku si dlouhodobě prodloužila nestabilní italská lira, která ji využívala déle než deset let.²⁹ Na počátku 90. let byla povolená šířka flukтуаčního rozmezí navýšena na $\pm 15\%$.

Kurzový mechanismus byl politicky nezbytný pro pokračování další integrace. Čím užší bylo pásmo, tím bylo nezbytnější, aby členové EMS uskutečňovali stejně zaměřenou měnovou, finanční a hospodářskou politiku. Šířka pásma poskytovala informaci o tom, jaké úrovně konvergence dosáhly jednotlivé země v důležitých částech hospodářské politiky a jaká byla jejich ochota k celkové stabilitě Společenství. Z toho důvodu se ne všechny země podílely na ERM.

Do tzv. jádra EMS patřily země, které uplatňovaly nejužší šíři pásma $2,25\%$. Konkrétně se jednalo o země Beneluxu, Dánsko, SRN, Francii a Irsko.³⁰

²⁸ Paritní mřížkou se nazývalo uspořádání měn členských států ERM do dvourozměrné tabulky. Každá měna měla v této tabulce svůj řádek a sloupec, přičemž na průsečíku řádky a sloupce se nalézal kurz směňovaných měn. Viz přílohy: Tabulka 6

²⁹ Dědek (2008), s. 69-70

³⁰ Lacina a kol.(2007), s. 203

4. 1. 3. Úvěrové mechanismy

Ve chvílích, kdy byla hodnota v nějakém kurzu překročena, a obě centrální banky musely intervenovat, aby dosáhly opětovného zpevnění kurzu, se využívaly úvěrové mechanismy. Pomocí nich se kryly náklady devizových intervencí nebo sloužily k vyrovnání salda platební bilance.

Intervence se neprováděly až při prolomení hranice povoleného rozpětí, ale už když se kurz dostal alespoň do 75 % tohoto pásma. Tato hodnota byla považována za tzv. hranici divergence. Indikátor divergence byl vedle paritní mřížky druhou součástí směnného mechanismu. Umožňoval odpovědné stanovení povinnosti intervenovat v rámci ERM.³¹

4. 2. Euro a cesta k němu

Ve druhé polovině 80. let byla znovuoživena myšlenka na vytvoření úplné HMU. O to se postarala nově nastoupivší Komise v čele s Jacquesem Delorsem v lednu roku 1985. Záměrem této Komise bylo dokončit jednotný vnitřní trh. Tato její iniciativa se projevila už v Jednotném evropském aktu, ve kterém byla označena jako priorita s plánem vytvořit do konce roku 1992 v ES společný trh.

Klíčovým okamžikem pro vytvoření HMU se stalo německé předsednictví v první polovině roku 1988. Postoj Německa byl podporován Francií a Itálií. Francie s Itálií si od pokroku v měnové integraci slibovaly víc než jen reformu EMS. Ochota těchto zemí k posunu v měnové integraci byla způsobena i nenávisť k německé marce (DEM) a její stěžejní roli v rámci EMS.³²

Euro bylo z jejich pohledu efektivní prostředek, jak se této nenáviděné měny zbavit. DEM v této době totiž fungovala jako jakýsi barometr správnosti kroků měnové politiky. Tyto jižní státy měly problém s vysokou mírou inflace, během které hojně využívaly své centrální banky ke krytí rozpočtových deficitů. Směnný kurz vůči marce totiž obyvatelé využívali jako standard pro porovnání, ze kterého měly vlády hrůzu. Proto myšlenku Eura vřele vítaly. Mělo je zbavit tohoto porovnávání a devalvace státní měny.³³

³¹ Lacina a kol. (2007), s. 203

³² Lacina a kol. (2007), s. 208-209

³³ Bagus (2011), s. 51

4. 2. 1. Delorsova zpráva

Během jednání prezidentů a předsedů vlád na konci června 1988 v Hannoveru učinila Evropská rada další krok k vytvoření měnové unie. Ustanovila sedmnáctičlenný výbor expertů, který se skládal z guvernérů centrálních bank členských států, tří nezávislých expertů a předsedy Evropské komise. Tento měl za úkol prozkoumat možnosti, jak HMU vytvořit, a ve výstupní zprávě navrhnout konkrétní fáze pro vytvoření HMU. Výbor zprávu předložil v polovině dubna 1989 a tato zpráva bývá nazývána Delorsova, dle tehdejšího předsedy EK.³⁴

Dokument ideově vycházel z Wernerova plánu, navrhoval totiž vytvoření měnové unie ve třech krocích. První etapa měla začít 1. července 1990 s tím, že dopředu nebylo známo, jak dlouho bude trvat. Nebyla známá ani délka trvání ostatních dvou etap. Důležité podle této zprávy bylo naplánovat datum začátku poslední fáze. Toto naplánování mělo sloužit jako pojistka, aby se neopakovala situace ze 70. let, kdy zkrachoval Wernerův plán na vytvoření HMU.³⁵

Během první fáze mělo dojít s využitím možností EMS ke vstupu všech členských států do mechanismu měnových kurzů a k posílení pozice Výboru guvernérů centrálních bank. Ve druhé se měly sblížit hospodářské a měnové politiky a měly být zřízeny instituce, které budou mít zavedení společné měny na starost, s tím, že za politická rozhodnutí by stále byly odpovědné národní instituce. V závěrečné fázi mělo dojít k zavedení společné měny, v případě neúspěchu zafixování kurzů národních měn, a k přenesení odpovědnosti za měnovou politiku na nově vybudované instituce Společenství.³⁶

Na zasedání v Madridu v červnu 1989 byla Delorsova zpráva schválena Evropskou radou jako „Strategie evropské Hospodářské a měnové unie“ a bylo rozhodnuto o započetí první fáze 1. července 1990³⁷. Na toto zasedání navázal v témže roce ještě prosincový summit ve Štrasburku, jehož cílem bylo zejména vyjednání kompromisu a stanovení konečné podoby HMU.

Krátký časový rozestup mezi zasedáními v Madridě a ve Štrasburku byl dán zejména politickými událostmi konce 80. let. Jednou z nich bylo očekávané znovusjednocení Německa, kterého chtěly využít některé státy vedené Francií

³⁴ Lacina a kol. (2007), s. 209

³⁵ Sychra (2009), s. 68

³⁶ Sychra (2009), s. 69

³⁷ Datum bylo zvoleno z důvodu, že k němu vstupuje v platnost nařízení o uvolnění pohybu kapitálu.

k tomu, aby celistvé Německo bylo ještě více začleněno do evropských struktur. Další událostí bylo uvolňování politických poměrů a ekonomické změny ve střední a východní Evropě, které signalizovaly blížící se konec studené války. Rozpad Východního bloku s sebou přinesl nárůst potenciálních uchazečů o členství, což Společenství vítalo, ale zároveň to byla překážka, která nesměla ovlivnit pokračování evropské integrace.

Během zasedání v Římě v říjnu 1990 byl stanoven termín zahájení druhé etapy na 1. ledna 1994. Mezi těmito jednáními EK publikovala dokument s názvem „Jeden trh, jedna měna“, který analyzoval výhody a náklady spjaté se vznikem HMU.³⁸

Ačkoli byla Delorova zpráva plánem na vybudování hospodářské a měnové unie jako celku, rozlišovala hospodářskou unii na straně jedné a měnovou unii na straně druhé. Základními předpoklady pro fungování hospodářské unie podle ní byly existence jednotného trhu se společnými pravidly hospodářské soutěže, regionální a strukturální politika a koordinace hospodářských politik. Měnová unie měla zahrnovat liberalizaci pohybu kapitálu a integraci finančních trhů, volnou směnitelnost měn a pevnou fixaci měnových kurzů.³⁹

4. 2. 2. Smlouva o Evropské unii

Smlouva o Evropské unii, která byla podepsána 7. února 1992, je výsledkem jednání dvou prosincových mezinárodních konferencí, 1990 v Římě a 1991 v Maastrichtu.

Smlouva v EU vytvořila třípilřovou strukturu. HMU byla začleněna do nadnárodního prvního pilře a byla stanovena jako jeden ze stěžejních cílů nově vzniklé Evropské unie.

Koncepce projektu HMU fakticky vycházela z Delorovy zprávy, byla založena na třech etapách a díky Smlouvě byl projekt rozčleněn na kapitoly o hospodářské a měnové politice. Navíc tuto zprávu rozšiřuje o zásady pro koordinovanou hospodářskou politiku, institucionální strukturu, podmínky členství a postup při rozhodování a o termíny pro start druhé a třetí etapy.

V přechodném období druhé etapy byl zřízen Evropský měnový institut (EMI), který měl na starost přípravné práce pro vstup do třetí etapy. S jeho

³⁸ Sychra (2009), s. 70

³⁹ Lacina a kol (2011), s. 210

vznikem zanikl Výbor guvernérů centrálních bank a Evropský fond pro měnovou spolupráci. Ve třetí fázi se EMI „transformoval“ do Evropské centrální banky (ECB), která byla součástí Evropského systému centrálních bank (ESCB). ECB se stala odpovědnou za měnovou politiku, která na rozdíl od ostatních úseků hospodářské politiky, jež zůstaly autonomní a pod suverenitou národních států, přešla do kompetence Společenství. Přesné vymezení pravomocí, činností a povinností tohoto nového orgánu bylo definováno v přílohových protokolech, zejména v „O statutu Evropského měnového institutu“ a ve „Statutu Evropského systému centrálních bank a Evropské centrální banky“.

Dle Smlouvy zahrnuje HMU „neodvolatelné stanovení měnových kurzů vedoucí k zavedení jednotné měny - ECU, jakož i vymezení a provádění jednotné měnové a devizové politiky, jejímž prvořadým cílem je udržet cenovou stabilitu, a aniž je dotčen tento cíl, podporovat obecnou hospodářskou politiku ve Společenství v souladu se zásadou otevřeného tržního hospodářství s volnou soutěží“.⁴⁰ Evropská unie svým rozhodnutím zavést společnou měnu zároveň stanovila, že měnová politika se stane další společnou politikou.

Smlouva stanovila, že se vstupem do třetí fáze budou neodvolatelně zmrazeny směnné kurzy národních měn, než je po nutném přechodném období nahradí společná měna. Ve Smlouvě byla zároveň zakotvena pojistka pro automatické spuštění HMU. Pokud by se stalo, že by do konce roku 1997 nebylo přijato rozhodnutí o začátku třetí fáze, tato fáze by započala bez ohledu na počet zúčastněných zemí 1. ledna 1999. O výběru zemí, které se budou moci zúčastnit zahájení třetí fáze, měly rozhodovat ekonomické ukazatele známé jako konvergenční kritéria. Na jejich základě měla rozhodovat Evropská rada kvalifikovanou většinou o přizvání jednotlivých států. Při schvalování Smlouvy o EU si Velká Británie a Dánsko vyjednaly tzv. opt-out klauzuli, která jim dovoluje se nepřipojit ke třetí etapě HMU.

V hospodářské části HMU se hlavním nástrojem stalo přijímání návrhů na základní směřování hospodářských politik členských států a celého Společenství. V rámci koordinace hospodářských politik se sledovaly makroekonomické ukazatele, zejména deficit veřejných financí, a bylo prováděno jejich hodnocení, které sloužilo jako prevence proti ohrožení HMU nezodpovědným chováním některého státu.⁴¹

⁴⁰ Sychra (2009), s. 71

⁴¹ Sychra (2009), s. 72

Smlouva o EU vstoupila v platnost 1. listopadu 1993. Revidována byla Amsterdamskou smlouvou, jež vešla v platnost 1. května 1999 a která nepřinesla žádné změny související přímo s projektem HMU, avšak stanovovala zájem o novou společnou oblast zaměstnanosti, z důvodu, že tato oblast výrazně souvisí s koordinací hospodářské politiky v EU. Změny přinesla až následující revize, smlouva z Nice, která vstoupila v platnost 1. února 2003. Změny se týkaly zejména hlasování o poskytování finanční pomoci členskému státu Společenství, postoji EU k otázkám HMU na mezinárodní úrovni a přijetí opatření pro rychlé zavádění jednotné měny v členských státech.⁴²

4. 2. 3. Dílčí fáze zavádění společné měny

Ve Smlouvě o EU byl časový harmonogram realizace HMU rozdělen do tří zřetězených etap. Lišily se od sebe délkou, obsahem i náročností. Zatímco v první etapě bylo potřeba celý projekt nastartovat a byla, co se týče složitosti, nenáročná, druhá etapa byla pro zrealizování projektu HMU klíčová. Byla v ní přijata potřebná opatření, důležitá rozhodnutí, a země v ní začaly plnit konvergenční kritéria. Navíc se na jejím začátku nevědělo, jak dlouho potrvá, až v jejím průběhu bylo rozhodnuto o termínu začátku třetí fáze. V závěrečné fázi došlo k zavedení společné měny v hotovostní podobě a ke vzniku HMU.

Celý postup k vytvoření a projekt HMU je kompromisem mezi monetaristickou koncepcí, pro rychlé zavedení měny, a koncepcí ekonomistickou, která požadovala pevně definované podmínky vstupu.

První etapa

Celá tato etapa se rozeběhla podle propozic Delorsovy zprávy 1. července 1990, ještě před mezivládními konferencemi o HMU v Římě a Maastrichtu, a započala proces budování HMU sérií přípravných kroků. V hospodářské oblasti došlo k dokončení procesu vytvoření jednotného vnitřního trhu a k uvolnění volného pohybu zboží, osob, kapitálu a služeb. Byly navýšeny rozpočty pro nástroje hospodářské politiky a sociální soudružnosti, které měly přispět k omezení rozdílů mezi jednotlivými regiony EU.

Byla posílena koordinace rozpočtových politik členských států, během které se měly odstranit překážky, které by mohly bránit vzniku HMU. Tato koordinace byla prováděna s cílem dosáhnout konvergence u základních

⁴² Sychra (2009), s. 72-73

makroekonomických ukazatelů. Dále do ERM měly vstoupit všechny měny členských států a národní banky byly vyzvány, aby odstranily omezení, která bránila soukromému využívání ECU.

První etapa skončila 31. prosince 1993.

Tabulka 3: Plán jednotlivých fází zavádění společné měny

FÁZE A 1998	V průběhu fáze	Posouzení plnění maastrichtských kritérií a rozhodnutí o tom, které země se stanou členy HMU
		Zřízení ESCB a ECB
		Zajištění kompatibility národních legislativ
		Tisk bankovek a ražba mincí
		Plán pro přizpůsobení bankovního a finančního sektoru
FÁZE B 1999-2001	1. leden 1999	Pevná fixace měnových kurzů zúčastněných měn vůči euru
		Zavedení eura pro bezhotovostní operace
		Odpovědnost za měnovou politiku přechází na ESCB
		Mezibankovní, měnové, kapitálové a burzovní trhy obchodují v euru
		Velkoobchodní platební styky fungují v euru
	V průběhu fáze	Bankovní a finanční instituce pokračují v přizpůsobování se společné měně
		Přechod na euro podle vůle, ochoty a připravenosti jednotlivých ekonomických subjektů
FÁZE C 1. 1. 2002 - 30. 6. 2002	1. leden 2002	Zavedení eura v hotovostní podobě (bankovky a mince)
	V průběhu fáze	Dokončení přechodu bankovního sektoru na jednotnou měnu
		Převedení všech finančních operací na euro
		Stažení bankovek a mincí denominovaných v národních měnách
		Dokončení přechodu veřejného a soukromého sektoru na jednotnou měnu

43

Druhá etapa

Během této etapy byly vytvořeny institucionální, ekonomické a právní předpoklady pro zavedení společné měny. Kvůli tomu byla tato etapa nejdůležitější a zároveň i nejnáročnější.

Na začátku této etapy byl vytvořen Evropský měnový institut, který byl institučním předchůdcem Evropské centrální banky, se sídlem v německém Frankfurtu nad Mohanem. K úkolům EMI patřilo zejména: (1) upevňování spolupráce mezi národními centrálními bankami, (2) vykonávání dozoru nad EMS a vývojem ECU, (3) poskytování konzultace o otázkách, které byly v kompetencích národních centrálních bank a ovlivňovaly stabilitu finančních

⁴³ Sychra (2009), Tabulka 4, s. 76

institucí a trhů, (4) převzetí úkolů Evropského fondu pro měnovou spolupráci, (5) připravování vzniku Evropského systému centrálních bank, a (6) vytváření jednotné měnové politiky a vytváření jednotné měny ve třetí etapě HMU.⁴⁴ Evropský měnový institut na konci druhé etapy zanikl, jeho funkci v etapě třetí převzala Evropská centrální banka.

Na konci května 1995 zveřejnila EK Zelenou knihu o vytvoření HMU, která obsahovala podrobné kroky pro zavedení společné měny, definující finální část přechodu k HMU.

Na summitu v prosinci 1995 v Madridu bylo rozhodnuto, že společná měna se bude nazývat „euro“. Zároveň byl schválen plán závěrečného přechodu k HMU, tak jak jej navrhla EK, a současně bylo rozhodnuto, že třetí etapa začne 1. ledna 1999 a jednotlivé státy budou hodnoceny podle plnění konvergenčních kritérií v roce 1997.

Konvergenčních kritérií je celkem pět, tři měnová - inflační, úrokové a kritérium směnného kurzu - a dvě fiskální - rozpočtové kritérium a kritérium veřejného dluhu.

- Požadavek na cenovou stabilitu; roční míra inflace nesmí přesáhnout během jednoho roku před rozhodnutím o vstupu do HMU průměr tří zemí s nejnižší mírou inflace o více než 1,5 %.
- Sazba dlouhodobých úroku nesmí překročit během jednoho roku před rozhodnutím o vstupu o více než 2 % průměr tří zemí s nejstabilnější cenovou hladinou.
- Měna musí být udržována v povoleném flukтуаčním pásmu mechanismu směnných kurzů bez devalvace vůči jiné měně dva roky před rozhodnutím o vstupu.
- Deficit veřejného rozpočtu nesmí být dlouhodobě vyšší než 3 % HDP. Nepovažuje se za nesplněné, pokud se rozpočtový deficit k této hranici pravidelně nebo výrazně přibližuje.
- Celkový dluh veřejných financí nesmí být dlouhodobě vyšší než 60 % HDP. Nepovažuje se za nesplněné, pokud se veřejný dluh uspokojivě snižuje a soustavně se přibližuje zpět k požadované hranici.⁴⁵

Při zasedání Evropské rady v Amsterdamu v polovině června 1997 byl schválen Pakt stability a růstu, jehož smyslem bylo zajištění plnění fiskálních

⁴⁴ Bárková (2014), s. 40

⁴⁵ Sychra (2009), s. 90

kritérií i po vstupu členského státu do HMU. Důvodem přijetí bylo, že Smlouva o EU neobsahovala mechanismus, který by státy nutil pokračovat v konvergenční politice. Pakt tento problém řešil zavedením automatického postupu, který při překročení povolené hranice deficitu mohl vést k peněžní pokutě.⁴⁶

Účastníci tohoto zasedání rovněž stanovili principy nového mechanismu měnových kurzů (ERM II), který se týkal zemí mimo eurozónu. ERM II kopíruje fungování předchozího mechanismu: měny se pohybují v pásmu $\pm 15\%$ od centrální parity, euro plní úlohu měnové kotvy, intervence na měnových trzích nesmí ohrozit měnovou stabilitu eurozóny a hlavní zátěž případných intervencí nesou centrální banky na měnové unii nezúčastněných zemí. Je i možné sjednat užší flukтуаční pásmo, např. $\pm 2,25\%$ jako v případě dánské koruny.⁴⁷

V závěru druhé etapy (květen 1998) Rada EU rozhodla o účastnících, kteří k 1. lednu 1999 vstoupí do HMU. Vybráno bylo těchto jedenáct zemí: Belgie, Finsko, Francie, Irsko, Itálie, Lucembursko, Německo, Nizozemí, Portugalsko, Rakousko a Španělsko.

Třetí etapa

Od 1. ledna 1999, kdy začala třetí etapa a HMU oficiálně zahájila svoji činnost, přešly kompetence v měnové politice na úroveň Společenství a odpovědnost za provádění měnové politiky převzal Evropský systém centrálních bank a Evropská centrální banka. Na začátku této etapy byly permanentně zafixovány měnové kurzy mezi měnami zúčastněných států a eurem.

Hodnoty ukazuje *Tabulka 4*.⁴⁸

Na začátku roku 2001 se po splnění konvergenčních kritérií k HMU připojilo i Řecko.

Dne 1. 1. 2002 došlo k fyzickému zavedení eura do oběhu a současně začala výměna národních bankovek a mincí za euro. Všechny státy eurozóny se dohodly na zkrácení období paralelního oběhu nové a původní měny z důvodu velké zátěže všech zúčastněných stran. Výměnu národních oběživ zakončily k 28. únoru 2002, ačkoliv smlouva počítala s ukončením etapy až na konci června tohoto roku.

⁴⁶ Dědek (2008), s. 168-171

⁴⁷ Lacina a kol. (2007), s. 217

⁴⁸ V rámci odstranění duplicity jsou v ní zahrnuty i později přistoupení státy s rokem vstupu

Tabulka 4: Přepočítací koeficienty národních měn na euro

Stát	Rok přistoupení	Kód měny	Přepočítací koeficient
Belgie	1999	BEF	40,3399
Finsko	1999	FIM	5,94573
Francie	1999	FRF	6,55957
Irsko	1999	IEP	0,787564
Itálie	1999	LIT	1 936,27
Lucembursko	1999	LUF	40,3399
Německo	1999	DEM	1,95583
Nizozemsko	1999	NLG	2,20371
Portugalsko	1999	PTE	200,482
Rakousko	1999	ATS	13,7603
Španělsko	1999	ESP	166,386
Řecko	2001	GRD	340,750
Slovinsko	2007	SIT	239,640
Kypr	2008	CYP	0,585274
Malta	2008	MLT	0,429300
Slovensko	2009	SKK	30,1260
Estonsko	2011	FEK	15,6466
Lotyšsko	2014	LVL	0,702804
Litva	2015	LTL	3,45280

49

Po zavedení eura jako společného platidla a vznikem HMU byla dokončena měnová integrace, ale tento proces neustal a pokračuje dále, protože pořád existují členské státy, které se do eurozóny nepřipojily. Ať už z důvodu nesplnění konvergenčních kritérií, nebo nebyly členy EU a na vstup se musí připravit (pre-ins), anebo mají vyjednanou výjimku ze smlouvy (opt-outs). Státy, které se neúčastnily třetí etapy, mají po splnění podmínek možnost kdykoliv se k HMU připojit.

Mezi přípravou a výjimkou ze smlouvy je velký rozdíl. Státy, které se ke vstupu připravují, se na rozdíl od států s výjimkou musí připojit. Není ovšem stanoveno, do kdy musí společnou měnu zavést.

⁴⁹ Bárková (2014), Tabulka 1. 1., s. 28-29

Díky tomu může Švédsko zaujímat svůj postoj, který nesměruje k zavedení společné měny, i když se jejímu k přijetí smluvně zavázalo. Tento postoj byl umocněn i výsledky referenda pořádaného v roce 2003, ve kterém obyvatelé země euro odmítli.⁵⁰

Státy, které se k eurozóně připojovaly později, zpravidla využívaly způsobu tzv. velkého třesku, kdy je přechodné období minimalizováno na pár měsíců. Půl roku před vstupem členské země do eurozóny rozhodla Evropská rada s definitivní platností o vstupu země do eurozóny. Od toho momentu je zcela zmražen kurz národní měny k euru. Od 1. 1. roku vstupu se do oběhu zavádí bankovky a mince společné měny. Duální oběh se v těchto zemích omezil na měsíc (Kypr, Malta) nebo dokonce na dva týdny (Slovinsko, Estonsko, Lotyšsko, Slovensko).⁵¹

Posledním členem eurozóny se k 1. 1. 2015 stala Litva. Evropská rada dne 23. 7. 2014 svým rozhodnutím schválila vstup Litvy do eurozóny. Druhého dne se začalo s tiskem bankovek a ražbou mincí. Měsíc po rozhodnutí o přistoupení se na zboží začaly objevovat cenovky s cenou v nové měně a budou se tak objevovat do konce první poloviny roku 2015. Duální oběh trval pouze dva týdny a od 16. ledna se euro stalo jediným zákonným platidlem.⁵²

V průběhu kapitoly byl popsán měnový a institucionální vývoj, který vyvrcholil zavedením společné měny. Ve zkratce jej znázorňuje *Tabulka 5*.⁵³

Tabulka 5: Přehled evropské integrace

Rok	Účetní jednotka	Mechanismus měnové stability	Správa rezerv	Centrální měnová instituce
1972		evropský měnový		
1973	EUA	had	EMCF	
1978/9	ECU	ERM		
1994			EMI	EMI
1998/9	euro	ERMII	ECB/ESCB	ECB/ESCB

54

⁵⁰ Přijetí eura: Půjdou Češi švédskou cestou?. In: *Euroskop.cz* [online]. 23. 1. 2012 [cit. 2015-01-26]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/8952/20215/clanek/prijeti-eura-pujdou-cesi-svedskou-cestou/>

⁵¹ Bárková (2014), s. 28

⁵² EVROPSKÁ CENTRÁLNÍ BANKA. *ECB: Lithuania (2015)* [online]. 2014 [cit. 2015-01-23]. Dostupné z: <https://www.ecb.europa.eu/euro/changeover/lithuania/html/index.en.html>

⁵³ Sytější odstín stínování představuje vyšší míru měnové integrace.

⁵⁴ Bárková (2014), Tabulka 1.3, s. 40

5. Současný stav a perspektiva HMU

Projekt evropské integrace se v současnosti nachází ve čtvrtém stádiu makroekonomické integrace - hospodářské a měnové unie.

5.1. Evropská unie

Ze 46 nezávislých evropských států je jich v současnosti do Evropské unie zapojeno 28. Po celkem sedmi rozšířeních získala svoji současnou podobu dne 1. 7. 2013, kdy do EU vstoupilo Chorvatsko jako zatím poslední člen (*Obrázek 8*).

V současnosti je aktivní proces rozšiřování o oblast Západního Balkánu. Soluňský summit v roce 2003 potvrdil statut kandidátů a potenciálních kandidátů pro Albánii, Bosnu a Hercegovinu, Černou Horu, Bývalou Jugoslávskou republiku Makedonii, Srbsko. Stav tohoto rozšiřování je následující:

- Albánie v červnu 2014 získala status kandidátské země.
- Bosna a Hercegovina má status potencionální kandidátské země, obyvatelé tohoto státu od roku 2010 mají volný přístup na území EU.
- Bývalá jugoslávská republika Makedonie má od roku 2009 souhlas Evropské komise k otevření přístupových jednání, ale díky nesouhlasu Řecka s oficiálním názvem státu, který zní „Makedonská republika“, jednání ještě nezačala.
- Černá hora je od roku 2010 kandidátskou zemí a od roku 2012 probíhají přístupová jednání.
- Srbsko je od března 2012 kandidátskou zemí a od ledna roku 2014 probíhají přístupová jednání.

Vedle tohoto rozšiřování probíhala od roku 2010 přístupová jednání s Islandem, ale ta byla v roce 2013 na popud islandské vlády zastavena. Překážkou pro další vyjednávání se stal odpor k regulaci rybolovu ze strany EU.

5.1.1. Budoucnost hospodářské unie

Blízká budoucnost Evropské unie leží zejména v dokončení východního rozšíření v oblasti Západního Balkánu a v otevření debaty o přistoupení zbývajících evropských států.

V porovnání s rokem 2004m kdy Česká republika vstoupila do EU prošel přístupový proces znatelnými změnami. V současnosti je stěžejní částí přístupového procesu transpozice a implementace evropského práva. To je pro potřeby přístupového procesu rozděleno na 35 kapitol. Tento počet oproti roku

2004 narostl o 4 kapitoly. Dle think-tanku Evropské hodnoty by Balkánské rozšíření mělo probíhat dle následujícího schématu.

Příprava vstupu do EU se může protáhnout až na několik let. Státu žádajícímu o členství může být nabídnuta vyhlídka členství, která se prakticky rovná slibu o přidělení kandidátského statusu hned, jakmile bude země na vstup do EU připravena. Po udělení kandidátského statusu se s žádající zemí započnou přístupová vyjednávání, která vedou ke splnění přístupových kritérií.

Přejímání evropského práva probíhá během tzv. přístupových rozhovorů. Ty označují proces, během kterého kandidátská země přejímá, plně implementuje evropskou legislativu a vstupuje do Evropské unie. Cílem procesu je připravit přistupující zemi na ekonomický, právní a sociální systém EU. V průběhu přístupových rozhovorů je důležité i sjednávání tzv. přechodných období. Může si o ně zažádat každá kandidátská země a umožní ji dokončit harmonizace určené části národní legislativy s legislativou evropskou až po vstupu země do EU. Přechodná období můžou být sjednána i v zájmu EU. To je typické u přístupu čtyř svobod na jednotný vnitřní trh EU.

Během první fáze přístupových rozhovorů uskuteční Evropská komise tzv. screening, který má za úkol porovnat stupeň harmonizace národní a evropské legislativy a v jednotlivých částech odhalit rozdíly. Každá kapitola je zpracovávána zvlášť a celý proces screeningu trvá přibližně jeden rok.

Po screeningu se vyjednávání ujme Rada EU, která na základě stanoviska Komise rozhoduje o otevření dílčích kapitol, případně o zavedení tzv. otevíracích benchmarků. Tento nástroj obsahuje určité měřitelné podmínky a cíle. Cílem může například být schválení nového zákona nebo dodržování závazků plynoucích z Dohody o přidružení a spolupráci. Po otevření jednotlivé kapitoly se jedná o podmínkách implementace evropské legislativy včetně přechodných opatření. Jakmile dojde k dosažení shody mezi EU a kandidátskou zemí a naplní se požadavky tzv. uzavíracích benchmarků, dojde k provizornímu uzavření dané kapitoly. Aby bylo možné kapitolu úplně uzavřít, je potřeba, aby došlo k vynesení rozhodnutí na mezivládní konferenci. Ve chvíli, kdy dojde k uzavření poslední kapitoly, Evropská rada ukončí vyjednávací proces a jeho výsledek je zaznamenán do návrhu přístupové smlouvy.

„Kandidátská země je považována za přistupující zemi až ve chvíli, kdy Komise zveřejní závěrečný posudek, Evropský parlament podpoří přístupovou smlouvu a Evropská rada se jednohlasně shodne na přijetí nového státu do EU.

Přístupová smlouva poté vstupuje do ratifikační procedury, během které jí musí podpořit parlamenty přistupující země a všech členských států EU.⁵⁵

5. 2. Eurozóna

Fakta týkající se aktuálního stavu Eurozóny:⁵⁶

- Společnou měnu využívá v 19 členských státech více než 338 milionů obyvatel Evropské unie
- Dva státy mají sjednanou trvalou výjimku na zavedení eura - Dánsko a Velká Británie
- Sedm států nezavedlo euro, ale zavázalo se k jeho přijetí - Bulharsko, Česká republika, Chorvatsko, Maďarsko, Polsko, Rumunsko, Švédsko
- Dva státy se účastní ERMII - Bulharsko a Dánsko
- Tři státy mohou vydávat euromince s vlastní rubovou stranou - Monako, San Marino a Vatikán
- Tři státy používají euro jako svou měnu, bez dohody s EU - Andorra, Černá Hora a Kosovo
- Eurem lze platit na 11 zámořských území členských států

5. 2. 1. Budoucnost měnové unie

O nejbližší budoucnosti měnové unie může do velké míry rozhodnout vývoj jednání s novou řeckou vládou, která vzešla z lednových předčasných voleb. Díky vítězství levicového hnutí Syriza bude zajímavé sledovat, zda se straně podaří dostát svým předvolebním slibům, mezi které patří zrušení úsporných opatření a odmítnutí splácení půjček evropských bank, které byly Řecku poskytnuty po vypuknutí ekonomické krize. V případě snahy dodržet předvolební sliby se nabízí tři možnosti řešení, dvě přijatelné a jedna nepřijatelná.

Prvním přijatelným řešením a zároveň i nejbezpečnějším bude přinutit řeckou vládu dostát svým smluvním závazkům a pokračovat v ozdravování národního hospodářství.

Druhým přijatelným řešením, ale se značnou mírou rizika, je vyjednávání z pozice síly. V případě neochoty řecké vlády plnit smluvní závazky nebo se

⁵⁵ VLASÁK, Jakub. Aktuální stav rozšiřování Evropské unie. In: *Think-tank Evropské hodnoty* [online]. 17. 3. 2014 [cit. 2015-03-17]. Dostupné z: <http://www.evropskehodnoty.cz/vybrane-aspekty-evropske-politiky-rozsireni/>

⁵⁶ VLÁDA ČR. Aktuální stav: Eurozóna. In: *Euroskop.cz* [online]. 2015 [cit. 2015-03-17]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/744/sekce/aktualni-stav/>

podílet na vyjednávání, po dobu neochoty zastavit přísun peněz v rámci pomocných balíčků. Toto řešení s sebou však nese riziko řeckého státního bankrotu, který by jistě znatelně zamával s kapitálovými trhy a který by mohl ohrozit budovanou hospodářskou a měnovou unii klidně i na celé desetiletí dopředu. Pokud by ovšem nedošlo k jejímu rozpadu...

Za nepřijatelné řešení lze považovat odpuštění řeckého dluhu. Toto řešení by mohlo vytvořit velmi nebezpečný precedens. Státy Evropské unie by rázem přestaly být nucené vytvářet rozpočty s minimálními schodky a v případě problémů by se domáhaly pomoci od ostatních členských států s vědomím, že je tato pomoc nebude nic stát a půjčky v řádech desítek miliard eur jim budou prominuty.

Prozatímní výsledky těchto jednání vedly k oslabení eura, proto je důležité nalézt shodu co nejdříve, aby se podařilo zabránit dalšímu propadu evropské měny.

Dalším důležitým aspektem vývoje měnové unie bude dokončení měnové unie.

6. Závěr

Myšlenka hospodářské a měnové unie je svým způsobem geniální a z ekonomického hlediska i rozumná.

Světová ekonomika je rozdělena na několik velkých trhů, na kterých se točí obrovské množství peněz. Přístup na tyto trhy je snadnější pro velká uskupení, která mají ze své velikosti silnější vyjednávací pozici, než kdyby se na tyto trhy snažily proniknout jednotlivé evropské státy samostatně. Některým by se to sice mohlo podařit, na druhou stranu by neměly možnost na oplátku nabídnout dostatečně široký trh. Jednotný trh Evropské unie toto umožňuje. Největším přínosem společného trhu je především liberalizace v pohybu osob, zboží, služeb a kapitálu. Za nevýhodu lze naopak označit nutnost podřídit se společné politice mezinárodního obchodu, i přes to, že se pro některé státy jedná o hlavní exportní trh. Za příklad tohoto problému lze označit současné ekonomické sankce proti Rusku.

Měnová unie je šlechetný nápad, který usnadňuje lidem cestování po Evropě a podnikatelským subjektům jejich činnost. V obou případech subjekt netratí na směnných kurzech. Cestující navíc mají vždy aktuální peníze a ceny v jednotlivých státech jsou podobné, ne-li stejné. Toto zjednodušení s sebou ale přináší i svá rizika. V případě propadu společné měny nemají centrální banky jednotlivých členských států možnost nezávisle intervenovat a musí počkat až na rozhodnutí Evropské centrální banky. Jsou tím sice zbaveny odpovědnosti, ale ne vždy musí být toto centralizované rozhodnutí v daném regionu tím nejlepším.

Členské státy přijetím společné měny ztrácejí část své historie a v obyvatelích může propuknout vlastenecké cítění a odpor společnou, unifikovanou měnu používat. Jak například ukázala ekonomická krize z let 2007-2010, špatné hospodaření jednoho nebo více členských států může oslabit společnou měnu a ohrozit i zbytek ekonomicky zdravých členů. Tato skutečnost dokazuje planost tvrzení, že společná ekonomika je tak silná, jako její nejslabší člen.

V důsledku této ekonomické krize byla v Evropském hospodářském prostoru přijata opatření, která měla pomoci krizi překonat a která mají vést k oddálení cyklického návratu krize budoucí. Byly vytvořeny nové instituce, které od sebe oddělily výkon dohledu nad finančním sektorem a nad jednotlivými finančními institucemi, tzv. makroobezřetnostního a mikroobezřetnostního dohled. Kontrolou finančního sektoru byla pověřena Evropská rada pro systémová

rizika, která má za úkol včas odhalit systémová rizika, jež by mohla ohrozit stabilitu finančního sektoru. V oblasti mikroobezřetnostního dohledu došlo ke zřízení tří nových dohledových orgánů - Evropského orgánu pro bankovníctví, Evropského orgánu pro pojišťovnictví a zaměstnanecké penzijní pojištění a Evropského orgánu pro cenné papíry a trhy. Všechny nově vzniklé instituce společně vytvořily strukturu nazývanou Evropský systém finančního dohledu.

Mezi další důsledek krize patří započetí procesu harmonizace fiskálních politik. Do konce roku 2013 mělo mezi členskými státy dojít k implementaci směrnice týkající se sjednocení minimálních požadavků na národní fiskální rámce. Tyto požadavky se týkaly zejména: kvality, včasnosti a úplnosti dat, ze kterých se sestavuje rozpočet; reálnosti a nezkreslenosti makroekonomické a fiskální predikce při rozpočtovém plánování; posílení dodržování Paktu stability a růstu; tvorby dosažitelného střednědobého rozpočtového cíle a vytvoření důvěryhodného rámce pro minimálně tříletý horizont fiskálního plánování; komplexnosti a transparentnosti poskytování informací o jednotlivých částech národních fiskálních politik.

Celý projekt Evropské unie lze bez váhání považovat za nejúspěšnější realizovanou myšlenku spojení evropských států v celé historii starého kontinentu, který svojí komplexností a rozsahem denně ovlivňuje nejen životy stovek milionů obyvatel členských zemí, ale i světovou ekonomiku takovým stylem, který již musela překonat původní myšlenky svých strůjců. Takto spojená Evropa navíc od konce druhé světové války, tedy přes 70 let, nepoznala otevřený válečný konflikt. Při pohledu do evropské historie je toto něco nevídaného.

Cílem této bakalářské práce byl zejména popis historického vývoje, současného stavu a predikce vývoje současného stavu hospodářské a měnové unie v EU. Autor práce je přesvědčen, že se tento cíl podařilo splnit. Téma historie vývoje evropské integrace po druhé světové válce je bohatě zpracováno v české odborné literatuře, ze které byly informace týkající se historie primárně čerpány. Podklady pro současný stav a predikci předpokládaného vývoje byly primárně získány z internetových portálů zabývajících se Evropskou unií a z webových stránek evropských institucí.

Budoucnost hospodářské a měnové unie jistě ovlivní zejména dokončení stávajících procesů - harmonizace fiskální politiky, Balkánské rozšíření, vyjednávání s řeckou vládou a přijímání společné měny dalšími členskými státy. Autor pevně věří, že se s řeckou vládou podaří nalézt společnou řeč dříve, než

dojde k ohrožení celé Eurozóny a že se zavedená opatření po ekonomické krizi při dalším průběhu cyklu prokážou jako účinná. Zároveň se domnívá, že by u nově přistoupivších členů měly být upraveny podmínky pro přijetí společné měny. Vedle konvergenčních kritérií by měla stanovena podmínka, že po jejich opakovaném splnění je země povinna euro přijmout. Současný stav, ve kterém se pouze předpokládá, že členské státy společnou měnu přijmou, je tento dle autorova názoru špatný a přispívá ke kalkulacím typu „staneme se členy Unie, získáme ekonomické výhody, ale nikdy se neodhodláme k přijetí eura“.

Cizojazyčné resumé

This thesis deals with history, presence and prospects of the economic and monetary union within the European Union.

The first chapter will be separated to two different parts. The first part of this chapter will be describing macroeconomic and microeconomic reasons of integration. This part will also be comparing reasons of both types of integration. The second part will be describing historical European integration attempts from medieval to 60' years of twentieth century.

The second chapter will be describing waves of European enlargement with an attempt to describe the most serious problems for every enlargements wave.

The third chapter will be dealing with evolution of monetary systems from Bretton-Wood method that was being used after WW2 to acceptance of euro as a common currency.

The last chapter will be describing presence of the European Union and the Euro zone. It will also be containing author's thoughts about future evolution of the European Union and the Euro zone.

Seznam literatury a odkazů

Literatura

Česká

BÁRKOVÁ, Dana. *Euro - jednotná měna pro nejednotnou Evropu*. 1. vydání. Brno: KEY Publishing s. r. o., 2014. ISBN 9788074182174.

DĚDEK, Oldřich. *Doba eura: úspěchy i nezdary společné evropské měny*. Praha: Linde Praha, 2014, 335 s. Monografie (Linde). ISBN 9788072019335.

DĚDEK, Oldřich. *Historie evropské měnové integrace: od národních měn k euru*. Vyd. 1. Praha: C. H. Beck, 2008, xix, 260 s. Beckova edice ekonomie. ISBN 9788074000768.

FIALA, Petr. *Evropská unie*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2003, 743 s. ISBN 8073250152.

KANIOK, Petr. *Rozšiřování ES/EU*. 3. vyd. Editor Petr Fiala, Markéta Pitrová. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2003, 248 s. Studie (Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav), sv. č. 19. ISBN 8021030410.

KUNEŠOVÁ, Hana a Radomír MRKVAN. *Evropská unie: vybrané kapitoly z pohledu ekonomů*. 1. vyd. Plzeň: Západočeská univerzita, 2005, 256 s. ISBN 8070433906.

LACINA, Lubor. *Měnová integrace: náklady a přínosy členství v měnové unii*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007, xxvii, 538 s. Beckova edice ekonomie. ISBN 9788071795605.

SYCHRA, Zdeněk. *Jednotná evropská měna: realizace hospodářské a měnové unie v EU*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2009, 291 s. ISBN 9788021050822.

ŠREIN, Zdeněk. *Mechanismy hospodářské politiky Evropské unie*. Přepřac. vyd. Ústí nad Labem: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, 2008, 398 s. ISBN 9788074140778.

Cizojazyčná

BAGUS, Philipp. *Tragédia Eura*. 1. slovenské vyd. Bratislava: Jaga group, 2011, 159 s. ISBN 9788080760939.

MOLLE, Willem T. *The economics of European integration: theory, practice, policy*. 4th ed. Aldershot: Ashgate, 2001, xiii, 548 s. ISBN 0754621952

Odkazy

<https://www.euroskop.cz>

<https://www.ecb.europa.eu>

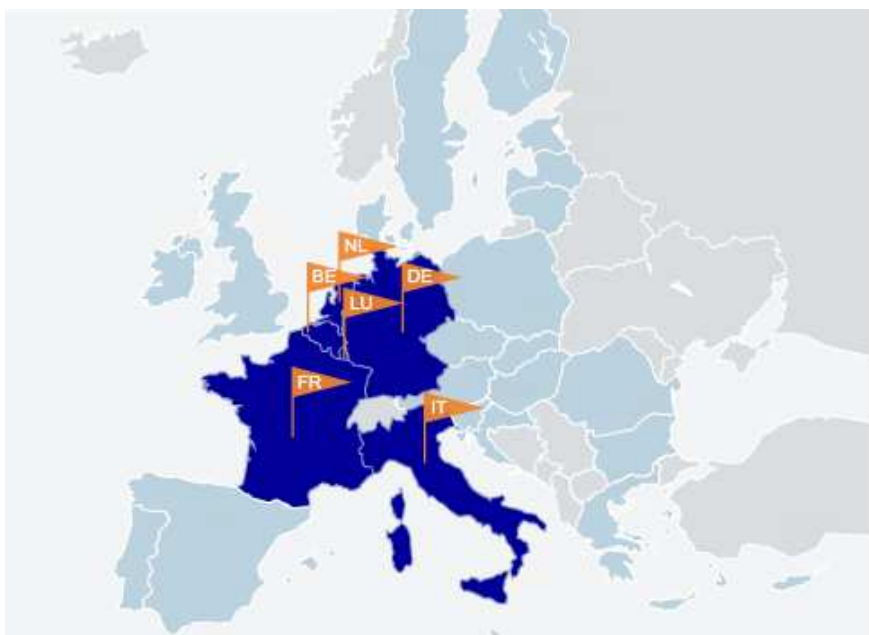
<http://www.evropskehodnoty.cz>

<https://www.euroskop.cz/8952/20215/clanek/prijeti-eura-pujdou-cesi-svedskou-cestou/>

<https://www.ecb.europa.eu/euro/changeover/lithuania/html/index.en.html>

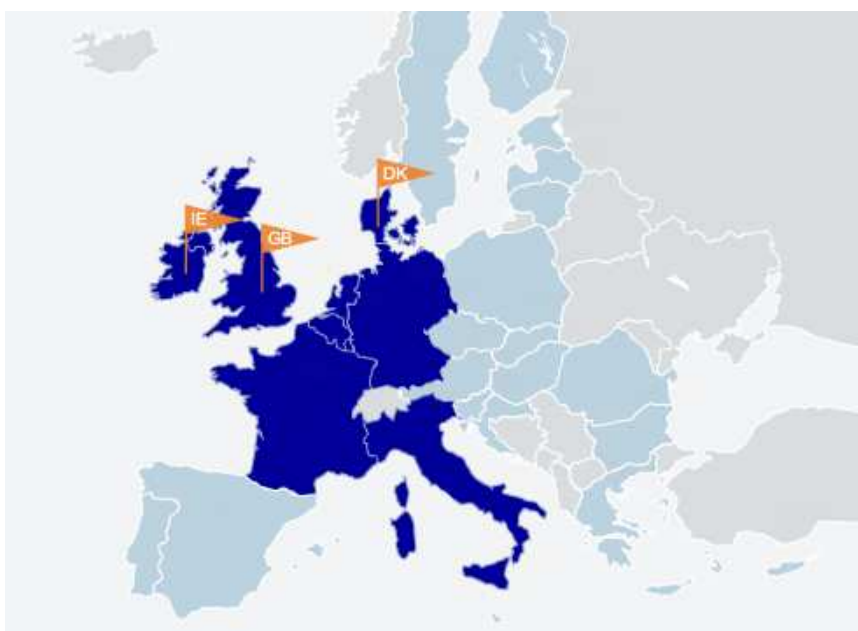
Přílohy

Obrázek 1: ES 6 (1957)

ECB. Map of EU enlargements: 1953. [obrázek] In: *European Central Bank: ECB: European Union* [online]. [cit. 2015-03-17]. Dostupné z: <https://www.ecb.europa.eu/ecb/history/ec/html/index.en.html>

Obrázek 2: ES 9 (1973)

ECB. Map of EU enlargements: 1973. [obrázek] In: *European Central Bank: ECB: European Union* [online]. [cit. 2015-03-17]. Dostupné z: <https://www.ecb.europa.eu/ecb/history/ec/html/index.en.html>

Obrázek 3: ES 10 (1981)

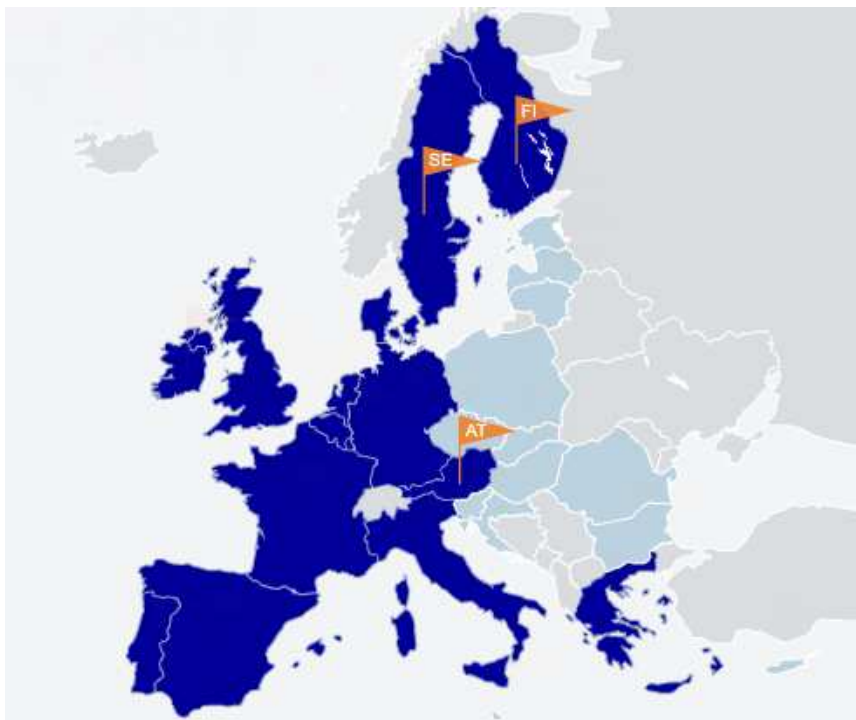
ECB. Map of EU enlargements: 1981. [obrázek] In: *European Central Bank: ECB: European Union* [online]. [cit. 2015-03-17]. Dostupné z: <https://www.ecb.europa.eu/ecb/history/ec/html/index.en.html>

Obrázek 4: ES 12 (1986)

ECB. Map of EU enlargements: 1986. [obrázek] In: *European Central Bank: ECB: European Union* [online]. [cit. 2015-03-17]. Dostupné z: <https://www.ecb.europa.eu/ecb/history/ec/html/index.en.html>

Obrázek 5: EU15 (1995)

ECB. Map of EU enlargements: 1995. [obrázek] In: *European Central Bank: ECB: European Union* [online]. [cit. 2015-03-17]. Dostupné z: <https://www.ecb.europa.eu/ecb/history/ec/html/index.en.html>

Obrázek 6: EU25 (2004)

ECB. Map of EU enlargements: 2004. [obrázek] In: *European Central Bank: ECB: European Union* [online]. [cit. 2015-03-17]. Dostupné z: <https://www.ecb.europa.eu/ecb/history/ec/html/index.en.html>

Obrázek 7: EU27 (2007)

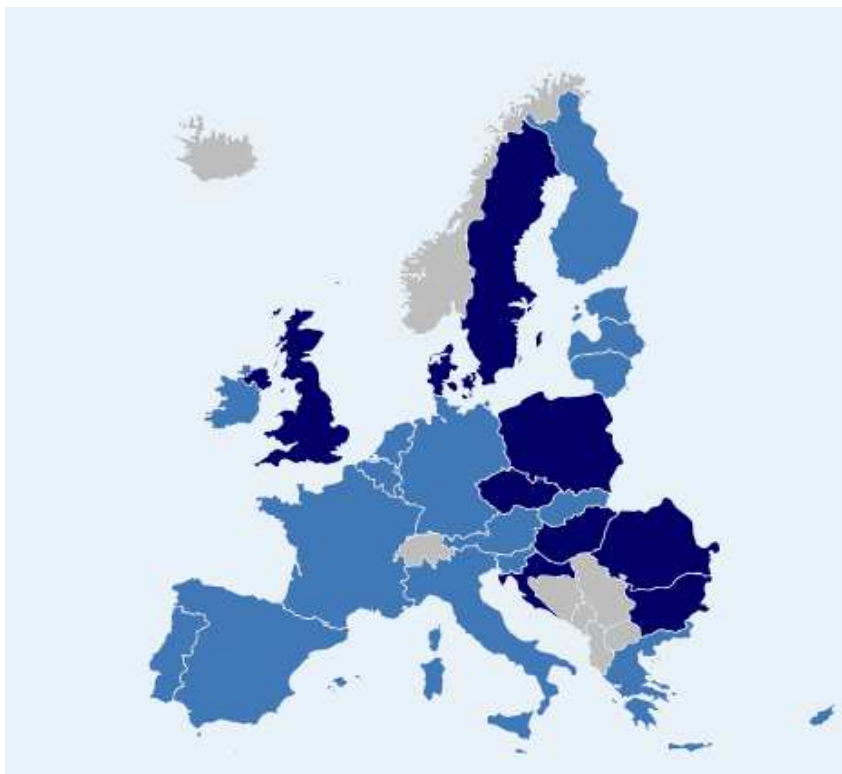
ECB. Map of EU enlargements: 2007. [obrázek] In: *European Central Bank: ECB: European Union* [online]. [cit. 2015-03-17]. Dostupné z: <https://www.ecb.europa.eu/ecb/history/ec/html/index.en.html>

Obrázek 8: EU28 (2013)

ECB. Map of EU enlargements: 2013. [obrázek] In: *European Central Bank: ECB: European Union* [online]. [cit. 2015-03-17]. Dostupné z: <https://www.ecb.europa.eu/ecb/history/ec/html/index.en.html>

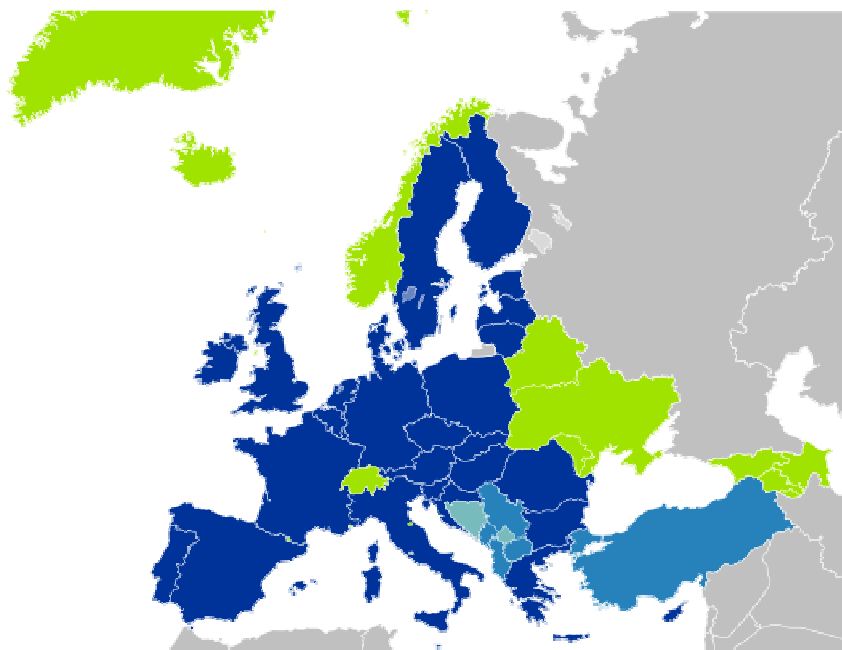
Obrázek 9: Eurozóna (2015)

Tmavě modře jsou členské státy, které ještě nepřijaly společnou měnu.

ECB. Euro area: 1999-2015. [obrázek] In: *European Central Bank: ECB: European Union* [online]. [cit. 2015-03-17]. Dostupné z: <https://www.ecb.europa.eu/euro/intro/html/map.en.html>

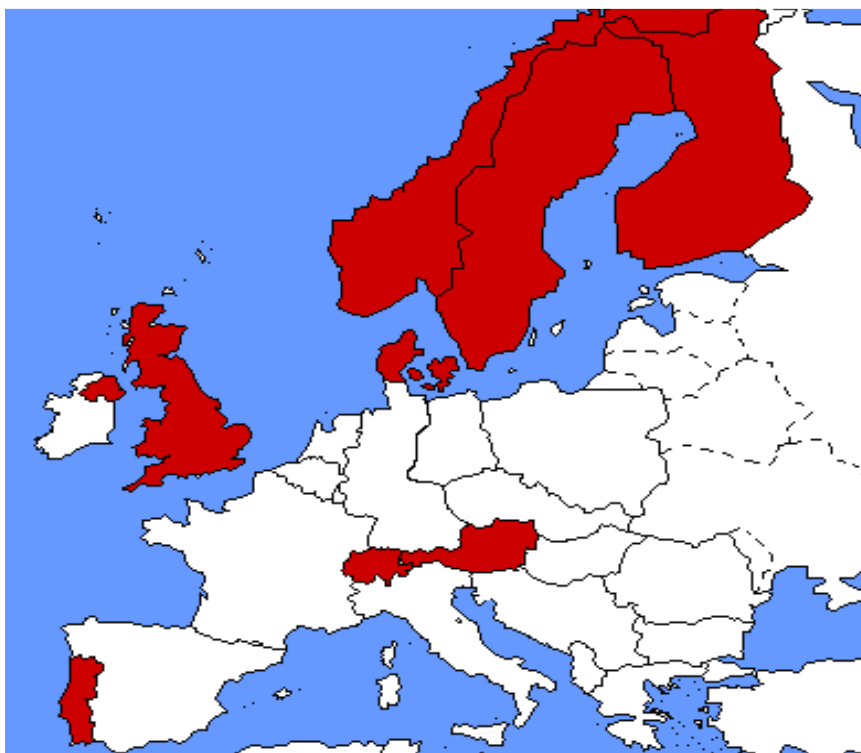
Obrázek 10: Další možné rozšíření EU

Tmavě modře jsou vyznačené státy, které již jsou členy EU. Světlejším odstínem modré jsou vyznačené kandidátské státy. Nejsvětlejším odstínem modré jsou vyznačené státy, které mají uzavřenou Stabilizační a asociační dohodu. Zeleně jsou vyznačené státy pro další možné rozšiřování EU.

MASTERDEIS. EU28 further enlargement map. [obrázek] In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2015-03-17]. Dostupné z: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:EU28-further_enlargement_map.svg

Obrázek 11: ESVO (1960)

NEZNÁMÝ. EFTA. [obrázek] In: *Norge eu-delegasjonen: Historikk Norge-EU* [online]. Neuedeno [cit. 2015-03-23]. Dostupné z: <http://norwayportal.mfa.no/NR/rdonlyres/F2732C9592A3482098D0061D524F4B65/51831/efta1960creditationefta.jpg>

Tabulka 6: Vzorová paritní mřížka

		1 BEF =	1 DEM =	1 FRF =	100 ITL =
BEF	B		16,03677	6,91233	3,62881
	P	1	15,68000	6,75855	3,41761
	S		15,33117	6,60819	3,2187
DEM	B	0,06523		0,44084	0,23143
	P	0,06378	1	0,43103	0,21796
	S	0,06236		0,42144	0,20527
FRF	B	0,15133	2,37281		0,53692
	P	0,14796	2,32002	1	0,50567
	S	0,14467	2,26841		0,47624
ITL	B	0,31068	4,87153	2,09978	
	P	0,29260	4,58800	1,97757	1
	S	0,27557	4,32097	1,86248	

B značí nákupní bod (*buy*), S prodejní bod (*sell*) a P centrální paritu.

Ilustrativní paritní mřížka. [tabulka] In: *Ministerstvo financí ČR: Výkladový slovníček* [online]. Nevedeno [cit. 2015-03-25]. Dostupné z: <http://www.zavedenieura.cz/cs/vykladovy-slovnicek/p-2344>